RAGIP PAŞA
2452

20339

دين و حريت

محرری

دوقتور : حاذق

نمره ٤٢٥

درسعادت « قدر » مطبعه‌سی

١٣٣٢

كتابك نهايتنده آيت وحديثلرك حركه‌لى برعلاوه‌سى واردر.

دين و حرّيت

T. C.
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
RAGIP PAŞA KÜTÜPHANESİ
MÜDÜRLÜĞÜ
Sayı: 2452

محرری

دوقتور : حاذق

٤٢٥

درسعادت « قدر » مطبعه‌سی

١٣٣٢

R. 7
2820

کتابك نهایتنده آیت وحدیثلرك حرکه‌لی بر علاوه‌سی واردر .

مقدمه

سعادت وفلاحمز ایچون یکانه برچاره اولان حریت ومشروطیت یکی برشی اولمیوب بیك اوچیوز سنه اول بیان اولنان شرع شریفك احکام جلیله‌سندندر . فقط، اوزماندنبری عالم اسلامیت دهشتلی صدمه‌لره اوغرامش ، تعصب وجهالت ایچنده قالمش اولدیغندن بو وبو کبی دها نیچه حقیقتلر تقدیر اولنه‌مامشدر .

مدنیت کونشنك پارلادیغی آوروپا وآمریقا قطعه‌لرنده بوحقایق دها اول ادراك اولنه‌رق عصرلرجه اول تطبیق اولنمش وبوکون حدسز، حسابسز ثمره‌لر اقتطاف ایدلمشدر .

بوکون غربده ضیالرینی صاچان مدنیت اسلامیتك برضیای منشریدر. غربه صیچرایان اسلام مدنیتنك تخملری مساعد زمینلره ، مستعد فکرلره ، قابلیتلی قوملره تصادف ایتدیکندن فوق الحد نما وتکثره مظهر اولمش

2452

وبو كون بزه بر غدای روح حالنده ورود ایتمكده بولنمشدر. حریت ومشروطیتك موافق شرع شریف اولدیغی، بر قومك سلامت وفلاحی ایچون اوندن باشقه‌ده هیچ برچاره بولنمدیغی كون كبی آشكار ایكن مع التأسف حالا بوخصوصده شبهه وترددده بولنانلره تصادف ایدیلیور.

ایشته بوكبی كیمسه‌لری برقاتدها ارشاد ایتمك، حریت ومشروطیتك احكام جلیلهٔ اسلامیتدن باشقه برشی اولمدیغنی هركسه ایجه آكلاتمق ایچون بو خصوصده جمعنه موفق اولدیغم آیات واحادیثی انظار عمومیه‌یه وضع ایدییورم. توفیق وهدایت اللهدندر.

فی ٥ مایس سنه ٣٢٥ — یوزغادلی زینی زاده

محمد حازوه

حریت نه در ؟

حریت انسانلرك بر حقیدر. اویله بر حقیدر كه اونسز انسانلر انسان صاییله‌مازلر. اونسز انسانلر مسعود اوله‌مازلر. اونسز انسانلر راحت بوله‌مازلر. اونسز انسانلر ترقی ایده‌مزلر. حاصلی. حریت انسانلقله برابردر. حریتسز برملت فقیر، سفیل، ذلیل اولور؛ فلاكت و اضمحلال ایچنده قالیر؛ ایر، كیج باطار. شیمدی‌یه قدر دنیایه بیكلرجه ملتلر كلمش، كچمشدر. بونلرك هپسی‌ده حریتسزلك یوزندن باطمش، كیتمشدر. چونكه، حریت انسانلرك كندی حقلرینه صاحب اوله‌رق یشاملری دیمكدر. انسانلرك انسان كبی یشاملری ایچون مالك اولدقلری حقلری اللرندن قاپیلیرسه طبیعی انسان كبی یشایامازلر: ینه ایچلرندن برطاقم ظالم، آلچاق وغدارلرك اللرنده اسیر كبی، داها دوغروسی حیوان كبی، یشامغه محكوم اولورلر. او آلچاقلر اسیر ایتدكلری، حیوان كبی قوللاندقلری زواللی انسانلری أزیم أزیم ازرلر. اللرندن پاره‌لرینی،ماللرینی زور ایله آلیرلر. دها ایی امرلرینه

اطاعت وانقیاد ایتدیرمك ایچون اونلری فقیر ، سفیل ، عاج ، بیعلاج براقیرلر . ایشته بویله‌لکله برکون کلیرکه قوجه برملت اولدیغی کبی بردیلنجی اولور . هرکسه آووج آچمغه مجبور قالیر: ایشته‌او زمان ملت‌ده، ملیت‌ده، دین‌ده، دیانت‌ده هپسی‌ده محو اولور ، کیدر .

ایشته بونك ایچوب جناب حق قرآننك ٢٨٩ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ اسرانك ٨٤ نجی آیتنده :

« قل کل یعمل علی شاکلته »

بیورمشدر .

معنای جلیلی: حق تعالی وتقدس حضرتلری حبیب اکرم ونبی محترمنه خطاب ایدوب بیوریور ، که : [ای حبیبم ! امتکه ودین یولنه دعوته مأمور اولدیغك بوتون انسانلره: «هرکسك کندی افعالنده حر اولدیغنی» سویله].

بو بزم ایچون نه بویوك بر نعمتدر ، که اك بویوك چارهٔ خلاصمز اولان حریتمز دینمزجه‌ده مصدق‌در . بوکون بوتون عالملر بریره کلسه‌لر حریتی شویله تعریف ایدرلر :

حریت، باشقه‌لرینك حقلرینه طوقونمه‌مق شرطیله، هرکسك کندی افعالنده سربست اولمسیدر . ایشته عین

حقیقتی یوقاریده ذکر ایتدیکمز آیت کریمه‌ده اثبات ایدییور . فی‌الحقیقه انسانلر باشقه‌لرینك حقلرینه تجاوز ایدرلرسه پك بیوك برحقسزلق ایتمش اولورلر وبوحقسزلقلرینك هم دنیا وهم‌ده آخرتده جزاسنی کوررلر . فقط انسانلر باشقه‌لرینك حقلرینه ایلیشمدکلری حالده کندیلری هر درلو ایشلرنده ، هردرلو حرکتلرنده مختار وحردرلر . بوندن دولایی کیمسه کیمسه‌یی مسؤل طوتاماز .

هر قویون کندی باجاغندن آصیلیر . جناب حق قرآننك ٤٣٠ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ سبانك ٢٥ نجی آیتنده :

« قل لاتسئلون عما اجرمنا ولا نسئل عما تعملون » بیورمشدر . معنای منیفی [دی، که : بزم افعالمزدن سز ، سزك افعالکزدن‌ده بز سؤال اولنمیز .] دیمکدر. بو آیت کریمه‌ده انسانلرك حروسربست براقلملرینی امر ایدییور . مادامکه هیچ برکیمسه باشقه‌لرینك افعال وحرکاتندن مسؤل اولمیور ، اوحالده هیچ برکیمسه‌نك ده‌باشقه‌لرینك‌حقلرینه تجاوزایتمسی ویاایشلرینه‌قاریشمسی هیچ بروجهله جائز اوله‌ماز. فقط حسب‌الانسانیه هرکی

ایلکه ، دوغرو یوله سوق ایتمك وجدانی بر وظیفه‌در. بو وظیفه انسانلغك اك بیوك ركنیدر. بو وظیفه‌یی ده ایفا ایدرکن ینه کیمسه‌یی متضرر ایتمه‌مك شرطدر. اوحالده انسانلرك ایی ویا فنا اولوب اولمدقلرینی آكلامق ایچون اونلرك کندی نفسلرنده قاله‌جق اولان حرکتلرینه دکل، عمومه قارشی اولان حرکتلرینه باقملیدر. وطننی، ملتنی سون، انسانلره قارشی محبتی اولان، هیچ کیمسه‌نك حقنه تجاوز ایتمین، وظیفه‌سنی بیلن کیمسه‌لر اك ایی، اك زیاده شایان احترام کیمسه‌لردر. عکسنی یاپانلر ایسه اك فنا، اك زیاده شایان نفرت کیمسه‌لردر. فقط بر کیمسه دائما عمومه قارشی ایی حرکتده بولنوبده کندی نفسنه قارشی اولان وظیفه‌سنده اهمال ایدر ایسه کناهی کندینه‌در. مادام که بو حالیله کندی نفسندن باشقه هیچ بر کیمسه‌یی زیانه سوقیور، متضرر ایتمیور؛ اوحالده هیچ بر کیمسه‌نك‌ده اونك حقنده فنا فکرده بولنمسی جائز دکلدر. حتی جناب حق قرآننك ٤٠٨ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ رومك ٤٤ نجی آیتنده:

«من کفر فعلیه کفره ومن عمل صالحاً فلانفسهم یمهدون» بیورمشدر. معنای شریفی: [کیم کفر ایدرسه کناهی کندینه‌در. کیم ایلك یاپارسه مکان استراحتنی حاضرلامش اولور.] دیمکدر.

نظر غیرتله باقیکز، دینمزده نه کنیش حریت ساحه‌لری وار. انسان بونلری کوردکجه سونجندن چیلدیرییور. بر قومك سعادت حال و آتیسی ایچون محتاج اولدیغی چاره‌لر، ینه او قومك روحنده، قلبنده بر طوتان مقدس دیننك اك مهم ارکانندن، اك مقدس احکامندن اولورسه انسان بوكا ناصل سوینمز. فقط، بو صره‌ده نظرلر غیر اختیاری اوله‌رق ماضینك قرا کلقلرینه دوغرو اوزانیور، انسان اللهك بو قدر بویوك خطابلرینه قارشی بعض آلچاقلر طرفندن روا کوریلن حقسزلقلری، ظلملری، وحشتلری برر برر کورییور. کوزلر اکرنجله قپانیور. انسان درین بر یأس وماتمله دوشونورکن هر طرفده حریت طراقه‌لرینك طنینلریله، انقلاب ییلدیرملرینك شعشعه‌لریله کندینه کلیور. او قرا کلقلرك یرنده آیدینلقلری، اسارته قارشی حریتی، ظلمه قارشی عدالتی کورییور. بوندن متولد بی‌پایان بر سونجله بوتون وجودینه بر سیالهٔ مسرت یاییلیور. عصرلردنبری بو دینك خادمی اولان، شو زواللی ملته شو سعادتی احسان ایدن جناب حقه بوتون موجودیتیله حمد وثنا ایدییور.

مشروطیت نه‌در ؟

مشروطیت انسانلرك حریتلرینی یعنی حقلرینی محافظه ایدن بر اداره‌در . دنیاده‌كی ملتلر مختلف صورتده اداره اولنورلر ، بونلرك باشلیجه‌لری اوچ درلودر . اوده : ادارۂ مطلقه ، مشروطه ، جمهوریه‌در .

ادارۂ مطلقه‌ده بتون بر ملت یالكز بر حكمدارك امرینه تابع اولور . بو اداره‌ده حكمدار چوبان ، ملت ایسه بر قویون سوروسنه بكزر . حكمدار اونلری اوكنه قاتوب ایستدیكی كبی صاغار ، ایستدیكی یره كوتورر . حكمدار چوبانلغی قبول ایتسه بیله ملت حیوانلغی قبول ایتملیمیدر ؟ ایدرسه حیواندن فرقی یوقدر . حقیقةً بویله مطلق بر اداره آلتنده یشایان ملتلر انسانلردن صاییلمازلر . اونلر هر درلو حریت وحقدن محرومدرلر . هیچ بر حكومتجه ، هیچ بر ملتجه شرف وحیثیتلری یوقدر . دنیاده بقالری دخی پك آزدر . ایر ، كیج فقیرلكه ، سفیللكه اوغرایه‌رق محو اولورلر . دیكر ملتلرك ویا حكومتلرك بویوندوروغی آلتنه كیررلر ؛ اونلرك

خدمتچیلری ، عمله‌لری اولورلر ؛ اونلرك قهر وظلملری آلتنده ازیلوب كیدرلر . بوكون بویله بر اداره اك وحشی ومدنیتسز قوملرده بولنور .

ادارۂ مشروطه‌ده ایسه ملت حریت وحقنی محافظه ایتمك ایچون ملت یقاسنی بر حكمدارك النه ویرمز : ینه كندی كندیسنی اداره ایدر . بوده هر اللی بیك نفوسه بدل بر روكیل كوندرر . هر ایش بو ملت وكیللرینك قراری اوزرینه كوریلیر . حكمدارده ، ملتده او قراره تابع اولمغه مجبوردر .

ادارۂ جمهوریه‌یه كلنجه : اوده طبق ادارۂ مشروطه كبیدر . یالكز حكمدارلری ملت وكیللری طرفندن تعیین اولنور وبش آلتی سنه‌ده بر دفعه دكیشدیریلیر .

ایشته ملت طرفندن سچیلوب كوندریلن بو ملت وكیللری ملتك سعادت وسلامتی ایچون بر یرده طوپلانوب دوشونورلر ، مشاوره ایدرلر . طبیعی بر آدمك دوشونمسیله برچوق آدمك دوشونمسی بر اولماز . بوندن باشقه ملتك كندی ایچلرندن كلن وكیللری ملتك حالنی ، احتیاجنی دها ایی بیلیرلر واوكا كوره بر قرار ویررلر .

ایشته بو جهتك تأمینی ایچونده جناب حق قرآنینك

٧٠ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ آل عمرانك ١٥٩ نجی آیتنده
بیورمشدر، که :

« وشاورهم فی الامر »

[ایشلریکزده واداره‌کزده مشورت ایدیکز]

کذلك الله تعالی وتقدس حضرتلری قرآن کریمك
٥٥٨ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ طلاقك ٦ نجی آیتنده
بیورمشدر، که :

« وأتمروا بینکم بمعروف »

[آره‌کزده مهم شیلره دائر مشورت ایدیکز .]

برحدیث شریفده بیورلمشدر:

« العلم بئر والمشورت دلو »

[علم بر قیودر، مشورت اونك قوغه‌سیدر]

دیکر بر حدیث شریفده :

« ماخاب من استخار ولاندم من استشاره
ولاعال من اقتصد »

[استخاره ایدنلر خائب . استشاره ایدنلر نادم

اولمدقلری کبی اقتصاد ایدنلرده فقر وضرورته دوشمزلر.]
(کنزالعرفان ٨٩ صحیفه)

دیکر برحدیثده :

« المستشار مؤتمن »

[استشاره اولنه‌جق ذات امنیت ایدیله‌جك کیمسه اولملیدر]
بوده انتخاب اولنه‌جق ملت وکیللرینك مقتدر وناموسلی
کیمسه‌لردن اولمسنی امر ایدییور دیمکدر .

دیکر برحدیث شریفده بیورلمشدرکه :

« اذا کانت امراؤکم خیارکم واغنیاؤکم سمحاءکم
وامورکم شوری بینکم فظهر الارض خیر لکم من
بطنها واذا کانت أمراؤکم أشرارکم و اغنیاؤکم
بخلاءکم و امورکم الی نسائکم فبطن الارض
خیر لکم من ظهرها »

[آمرلرکز خیرلیلرکزدن ، زنکینلرکز جومرد-
لیلرکزدن اولور واداره‌کزده مشورت ایله کورولورسه
سزك ایچون یشامق اولمکدن دها اییدر ؛ اکر آمرلرکز
شریرلرکزدن ، زنکینلرکزده بخیللرکزدن اولور

وایشلر کزده قادینلره قالیرسه سزک ایچون اولمک یشامقدن دها خیرلیدر . (بیك بر حدیث ٤٩ صحیفه)

دیکر بر آیت کریمه‌ده بیورلمشدرکه :

« ..... وامرهم شورای »

[الله تعالینک دنیا وآخرتده اك بیوك لطفی امور اداره خصوصنده مشورت ایدنلر ایچوندر .]

بو آیت کریمه و احادیث شریفه‌لرده‌کی مشورتدن مراد الهی وپیغمبری حاکمیت ملیه‌در . هیچ بر زمان حکمدارك ادارهٔ امور ایچون بعض کیمسه‌لر ایله مشورت ایتمسی دکلدر .

زیرا دیکر بر حدیث شریفده :

(یدالله علی الجماعه)

بیورلمشدر، که معناسی «اللهك قوت وقدرتی جماعتله‌در.» دیمکدر . بو حدیث شریف دخی ینه حاکمیت ملیه‌یی آمردر .

حاکمیت ملیه‌ده قرق اللی میلیوندن عبارت اولان بر ملتك هپسنی بر یره طوپلامق ممکن دکلدر . اونلرك اوچ درتیوز قدر وکیللرینی بر یره طوپلامق ممکندرکه بوده حال حاضرده عنایت باری ایله موفق اولدیغمز ادارهٔ مشروعهٔ مشروطه‌مزه تماماً قابل تطبیقدر .

وطن نه‌در ؟

وطن بر ملتك یوردیدر . یوردسز بر انسان اوله‌مدیغی کبی وطنسزده بر ملت اوله‌ماز . حتی بر قوشك بیله تونه‌یه‌جك بر یوه‌سی واردر .

بر انسانك وطنی یالکز دوغدیغی . بیودیکی مملکت دکلدر . منسوب اولدیغی ملتك ساکن اولدیغی طوپراقلرك، حاکم اولدیغی قطعه‌لرك هپسی اونك وطنیدر . انسان وطننی سوملیدر، اونك ایلریلمه‌سی ویوکسلمه‌سی ایچون چالیشملیدر ، چونکه بزم سعادتمز وطنمزك سعادتیله برابردر. وطنمز مسعود اولورسه بزده مسعود اولورز . وطنمز خراب اولورسه بزده خراب اولورز.

ایشته بونك ایچون رسالتپناه افندمز حضرتلری بر حدیث شریفلرنده بیورمشلردر، که:

«حب الوطن من الایمان»

[وطنی سومك ایماندندر .]

قلبنده ، فکرنده اسلام وایمان محبتی اولان بر مسلمان حقیقةً مسلمان اوله‌بیلمك ایچون اسلامیتك

اك بيوك ركنلرندن اولان وطننى سومليدر. بو سوكى، بو محبت صرف سوزدن عبارت اولماملیدر ، فعلاً ده ، وطنه حسن خدمتله كورلمليدر . وطنك ترقى وسعادتى ایچون الدن كلديكى قدر چاليشلمليدر .

انسانك وطنى اوچدر . بریسى عائله اوجاغى ، ایكنجیسى منسوب اولديغى ملتك بوتون مملكتلرى، بوتون شهرلرى، بوتون كويلرى، الحاصل بوتون طوپراقلرى ، اوچنجيسى ايسه عموميتله دنيادر .

انسانك وظيفه‌سى‌ده اوچدر . بریسى عائله اوجاغنه قارشى، ایكنجیسى وطننه قارشى اوچنجيسى دخى بوتون دنيايه قارشى اولان وظيفه‌سيدر .

بر انسان عائله اوجاغنده اولادلرينى تربيه ايتمك ، بابا، آنا واقرابالرينه لازم كلن ايلكلرى ايتمك الحاصل بر عائله اوجاغنده كيمك كيمه قارشى رعايتى ويارديمى لازم ايسه اونى ياپمقدر .

وطننه قارشى اولان وظيفه‌سى دخى شو دركه بر كيمسه وطننك سعادت وسلامتى ایچون هر هانكى شيئى موافق كورر واونى‌ده ياپمق الندن كليرسه درحال اونى ياپمسيدر . اكر اونى ياپمق كنديسنك الندن كلمزسه ديكرلرينى غيرته كتيره‌رك ياپديرتمسيدر . بر انسانك

دنيايه قارشى اولان وظيفه‌سى دخى انسانلق ایچون فائده‌لى شيلر وجوده كتيرمكدن عبارتدر . مثلا بو كون انسانلردن بريسى بر شى ايجاد ايتسه بوندن هم وطنى وهمده بوتون دنيا استفاده ايدر . او آدمده انسانلغه بويوك بر خدمت ايتمش اولور. علمك ، فنك وطنى يوقدر؛ بونلرك وطنى بوتون دنيادر. اونك ایچون علمه ، فنه چوق خدمت ايدنلر دنيايه وانسانيته قارشى اولان وظيفه‌لرينى ياپمش اولورلر.

ملت نه‌در؟

ملت لسانلری ، منفعتلری ، عنعنه‌لری ، مقصدلری بر اولان، عین قانون ونظامنه تابع بولنان بر چوق انسانلرك عمومی بر نام آلتنده برلشملریدر . هیچ بر زمان بر ملت یالکز برقومدن عبارت اوله‌ماز. بومختلف قوملرك دینلری ودیللری نه اولورسه اولسون هپسی عمومی بر لسانی رسماً قبول ایدرك عمومی بر اسم آلتنده طوپلانیرلر . چونکه دینلری ودیللری باشقه اولان مختلف قوملر آیری آیری ملتلر ، حکومتلر تشکیل ایتسه‌لر بونلر نفوسجه پك آز وقوتجه پك ضعیف اولورلر. ایرکیج دیکر برملتك آیاقلری آلتنده‌ازیلیرلر. ایسته بو احتیاجه کوره دینلری ودیللری باشقه باشقه اولان بر چوق قوملر بر آره‌یه کله‌رك هپسی ایچلرنده اوملتك تشکل وبقاسنه اك چوق خدمت ایدن وایچلرنده اك زیاده حق قزانان برقومك لسانی وهپسنی بر نقطه‌ده برلشدیره‌جك عمومی بر اسمی قبول ایدرلر وبو سایه‌ده هم نفوسجه چوغالیرلر ، همده قوتلی اولورلر. او زمان

هیچ بر ملتك آیاغنك آلتنده ازیلمزلر . اداره‌لرینی دوزلته‌رك دائما دیکر ملتلره ، دیکر حکومتلره سوزلرینی کچیررلر .

ایشته بزم ملتمزه عثمانلی ملتی دینیر . بوده عثمانلی نامی آلتنده برلشن ترك، آرناوود، عرب، کرد ، لاز، چرکس ، روم ، ارمنی ، یهودی بلغار کبی بر چوق قوملرك برلشملرندن میدانه کلمشدر . بو قوملرك دینلری ودیللری نه اولورسه اولسون هپسی عثمانلی سنجاغنك آلتنده اتحاد ایدرلر . عثمانلی ملتنك رسمی لسانی ترکجه‌در. بوکاده سبب آلتیوز سنه‌دن بری ترکلرك بو طوپراقلری فتح ایتمك ، اونلری محافظه ایله‌مك خصوصنده صرف ایتدکلری غیرتلریدر . بونکله برابر بو مختلف قوملر ایچریسنده نفوسجه اك چوق اولانی واك قوتلی بولنانی ینه ترکلردر . فقط بو کون ترکلرده ترکلکی براقه‌رق عثمانلی اسمنی طاشیرلر . اونك ایچون عثمانلی ملتنی تشکیل ایدن بوتون بو قوملر عثمانلی ملتندن اولوب، هپسی عین حقه مالك وعین قانونه رعایته مجبوردر.

دولت نه در؟

دولت برملتی اداره ایدن بویوك هیئتلرك مجموعیدر. مثلا هراللی بیك كشی طرفندن سچیلوب كوندریلن ملت وكیللری یعنی مبعوثلر استانبولده خصوصی دائره‌لرنده بریكیرلر بوكا مجلس مبعوثان دنیر. صوكره اعضالرینك اوچده ایكیسی ملت وكیللری طرفندن اوچده بریسی دخی حكومت طرفندن انتخاب اولنان ایكنجی بر مجلس دها واردركه بوكاده مجلس اعیان دینیر. ایشته مجلس مبعوثان ایله مجلس اعیانك ایكیسنه بردن مجلس عمومی ویا قوهٔ قانونیه ویا قوهٔ تشریعیه ویاخود پارلمنتو دنیلیر. بونلرك وظیفه‌سی قانون یاپمق و حكومتك یاپدیغی ایشلری تفتیش ایتمك دائما، ملتك حقنی محافظه ایله‌مكدر. بو ایكی هیئتك یاپدیغی قانونلری مملكتده تطبیق و اجرا ایتمك ایچون برده اجرا مأمورلرینه لزوم واردركه اوده صدراعظم ایله ناظرلردن، ملكی وعسكری بوتون مأمورلردن عبارتدر. ایشته بونلرك مجموعنه‌ده

قوهٔ اجرائیه ویا حكومت دینیر. صدراعظم ایله ناظرلر خصوصی بردائره‌ده طوپلانه‌رق مجلس عمومینك ویردیكی امر موجبنجه ملتك ایشلرینی كوریر، دوشونور، و قرارلاشدیریرلركه بوكاده مجلس وكلا دینیر. پادشاه هم قوهٔ قانونیه، هم‌ده قوهٔ اجرائیه‌یه قاریشیر ایسه‌ده دوغرودن دوغرویه ملتی اداره ایتمدیكندن طبیعی مجلس مبعوثانه قارشی مسؤل اوله‌ماز. حكومت مأمورلری اصل اجرا ایشلرینی كوردیكندن مجلس مبعوثانه قارشی یاپدقلری ایشلرك جوابنی ویرمكه مجبور اولدقلری كبی یولسز حركتلرندن‌ده مسؤل اولورلر. آرتق حكومت مأمورلری ایستدكلری كبی ملتی صویوب صوغانه چویره‌مزلر. ملتك ویردیكی پاره‌لرده شونك بونك جیبنه كیتمز، چونكه اونلرك قارشیسنده قوجه بر ملتك شكل مجسمی اولان مجلس مبعوثان واردر. اكر اهالی بو وكیللرینی ناموسلی و اقتدارلی كیمسه‌لردن سچرلرسه طبیعی ایشلر دها منتظم ودها مكمل كوریلیر. زیرا بر ادارهٔ مشروطه‌ده هر كس مسؤل اولدیغی حالده ملت وكیللری مسؤل دكلدر. چونكه هر كس مملكتنی اداره خصوصنده حقوق سیاسیه‌دن اولان حقنی كندی وكیلنه ویرمشدر. مبعوثلرك یالكز ناموسلی

اوملری کافی دکلدر . عین زمانده معلوماتلی و مقتـدر اوملری‌ده شرطدر . زیرا معلوماتلی و مقتدر اولمیـان مبعوثلر قوروقالابالقدن باشقه بر شیئه یرامازلر وکوریله- جك ایشلرکده کیری قالمسنه سبب اولورلر . ناموسلی ، معلوماتلی و مقتدر کیمسه‌لری آرایوب بولمق و اونلره رأیلرینی ویره‌رك مبعوث یاپمق ، اهالینك اك بویوك وظیفه‌سیدر .

عدالت نه‌در ؟

عدالت برملتك حریت وحقنك محافظه ایدلمسی، اوکا تجاوز ایدنلر اولورسه قانوناً تعیین ایدیلن جزایه چار- پیلمسیدر . عدالتسز برملت یشایه‌مز . عدالت اولمیان یرده حقسزلق اولور ، ظلم اولور .

جناب حق قرآنك ١٠٧ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ مائده‌نك ٨ نجی آیتنده بیورمشدر، که :

یا ایها الذبن آمنوا کونو قوامین لله شهدء بالقسط ولایجر منکم شنآن قوم علی الا تعد لوا اعدلو هو اقرب للتقوی

[ای مؤمنلر الله تعالی‌یه عدالت وحقانیت شهادتیله قائم اولیکز ، برقومه اولان بعضکزدن ناشی اجرای عدالت ایتمه‌مکلککز سزی تجریم ایتمسون، دائما اجرای عدالت ایدیکز . عدالت تقوایه اك یقیندر .]

کوریلیورکه شارع حقیقی عدالتی یالکز برقومه ، برملته ، بر دین منسوبلرینه امر ایتمیور . بلکه بوتون

انسانلره وحتی اللهه قارشی شرك ایدن مشركلره بیله
عدالت ایدلمسنی امر بیوریور . بو نه بیوك برحكمت
ربانیه‌در . اوت ! عصرلردنبری دین مبینی كندینه رهبر
اتخاذ ایدن عالم اسلامیت، مركز معلای خلافت شیمدی‌یه
قدر عالملری تتردیكی بر زمانده بیله دائما اجرای عدالت
ایتمش، هیچ برملتك یاپمدیغی بویوك برعدالتله اجرای
حكم ونفوذ ایلمش ایسه‌ده عبدالحمید كبی دین وملت
دشمنی اولان بعض خائنلر، دكل دیكرملتلره بالذات كندی دین
وملتنه قارشی‌ده اهانت ایدرك نیجه عدالتسزلكلری، نیجه
حقسزلقلری ارتكاب ایتمش و عدالت الهیه‌دن یقابی
قورتارمامشدر .

نتكیم جناب مولی قرآننك ۳۹۵ نجی صحیفه‌سنده
سورهٔ قصصك ٤ نجی آیتنده بیورمشدر، كه :

« ام حسب الذین یعملون السیأت ان یسبقونا
ساء مایحكمون »

[فنالق یاپانلر كندیلرندن صرف نظر ایده‌جكمزیمی
ظن ایدییورلر؟ بو قطعیاً یاكلش برحكمدر .] .

قران كریمك ۱۱۳ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ مائده‌نك
٤۲ نجی آیتنده بیولمشدركه :

« فاحكم بینهم بالقسط »

[اونلرك بینی عدالتله حكم وفصل ایت] .

قران كریمك ۱٤۱ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ انعامك
۱۱٥ نجی آیتنده‌بیورلمشدر، كه :

وتمت كلمت ربك صدقا وعدلاً

[ربكك سوزلری صداقت وعدالتله تمام اولدی]

دیمك‌كه خالق متعال حضرتلرینك اك صوكنجی
كلام حكمت بیانی دخی صداقت وعدالتله ختام بولمشدر.
طبیعی صداقت انسانك وطننه، ملتنه ، نفسنه قارشی لازم
كلن وظیفه‌لرنده‌كی دوغرولقلردر . عدالت ایسه ینه
اونلره قارشی لازم كلن حقلره حرمت ورعایتیله برابر
دائما هركسه قارشی عادل بولنمقدر .

شفقتله عدالت برلكده كیدرسه ایدر ، فقط ترجیح
ایدلمك لازم كلیرسه شفقتی دكل عدالتی ترجیح ایتملیدر.

شفقت عدالتدن عبارت اولملیدر . بر ویا برقاچ
كیمسه‌یه مرحمت ایدیله‌رك عدالت اونودولوبده شفقت ترجیح
اولنورسه پك بویوك حقسزلق یاپیلمش اولور . بونك
مضر اولان نتیجه‌سی یالكز بر شخصده قالماز، عمومه
طوقونور . حتی پك چوق عالملر دیمشلردر، كه: «عدالتی

اونودوبده شفقتی اجرا ایدن برملت ایرکنج محو اولور.»
فی حقیقة پك وغرودر. كمال بكك « افراده مرحمت عمومه
اهانتدر » سوزی‌ده بو حقیقتی اثبات ایدر .

قران کریمك ١٤٨ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ انعامك
١٥٢ نجی آیتنده بیورلمشدر،كه :

او فوا الکیل والمیزان بالقسط

[اولچك وترازی‌یی عدالتله اولچوب دارتیکز]
قرانك ١٤٨ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ انعامك ١٥٢ نجی
آیتنده بیورلمشدر،كه :

« واذا قلتم فاعدلوا ولوكان ذا قربى »

[شهادته چاغرلدیغکز زمان اوز اقرباکز اولسه
بیله ینه عدالتی سویلیکز .]

دیمك كه الله تعالى حضرتلری انسانلرك عدالتدن
باشقه هیچ بر شیئی التزام ایتملرینی آرزو بیورمیورلر .
اوز اقرباکزی ، حتی نفسکزی بیله اونوده‌رق عدالتی
دوشونیکز دیه امر ایدیورلر .

قران کریمك ١٥٢ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ اعرافك
٢٩ نجی آیتنده بیورلمشدر،كه :

قل امر ربی بالقسط

[دی ، كه: ربم عدالت حقانیت امر ایتدی]
قرآنك ١٧٣ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ اعرافك ١٨١
نجی آیتنده بیورلمشدر،كه :

« وممن خلقنا امة یهدون بالحق وبه یعدلون»

[بزم خلق ایتدیکمز کیمسه‌لردن بر امت واردركه
ناسه حقیقتی کوستررلر و اجرای عدالت ایدرلر .]

حق تعالی‌نك تقدیس ایتدیکی بو امت شبهه‌سز امت
اسلامیه‌در . بناءً علیه بو شرفه نائل اوله‌بیلمك ایچون
اوامر الهیه‌نك اك قطعیلرندن بولنان عدالتی دائما اجرا
ایتمك بوتون مسلمانلرك اك بویوك وظیفه‌لریدر .

قرآن کریمك ٢٧٤ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ نحلك
٧٦ نجی آیتنده بیورلمشدر،كه :

« ومن یأمر بالعدل وهو على صراط
مستقیم »

[عدالتله امر ایدن کیمسه‌لر دوغرو یولده درلر .]
قرآن کریمك ٢٧٦ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ نحلك
٩٠ نجی آیتنده بویورلمشدر،كه :

ان الله يأمر بالعدل

[الله تعالى عدالتى امر ايدر]

قرآن كريمك ٣٧٣ نجى صحيفه‌سنده سورهٔ شعرانك
١٨٢ نجى آيتنده بويورلمشدر، كه :

وزنو بالقسطاس المستقيم

[دوغرو ترازى ايله دارتك]

قران كريمك ٤٥٣ نجى صحيفه‌سنده سورهٔ (ص) ك
٢٦ نجى آيتنده بويولمشدر :

فاحكم بين الناس بالحق

[انسانلر آره‌سنده عدالت و حقانيتله حكم ايت]

قرآن كريمك ٤٨٣ نجى صحيفه‌سنده سورهٔ شورانك
١٥ نجى آيتنده بويورلمشدر ، كه :

« قل . . . أمرت لاعدل بينكم »

[دى ، كه . . . . . اجراى عدالت ايچون امر اولندم]

قرآن كريمك ٥١٥ نجى صحيفه‌سنده سورهٔ حجراتك
٩ نجى آيتنده بويورلمشدر، كه :

فاصلحو بينهما بالعدل و اقسطو ان الله يحب
المقسطين

[هركسك بينى عدالتله تأليف ايديكز ودائما اجراى
و عدالت يليكز ، الله تعالى اجراى عدالت حقانيت
ايدنلرى سور .]

قرآن كريمك ٥٣٠ نجى صحيفه‌سنده سورهٔ رحمنك
٩ نجى آيتنده :

وأقيمو الوزن بالقسط ولاتخسر الميزان

[دوغرولقله ، عدالت وحقانيتله وزن ايدك. ناسك
حقندن بر شئ اكسيلتميك .]

قرآن كريمك ٥٤٠ نجى صحيفه‌سنده سورهٔ حديدك
٢٥ نجى آيتنده :

ليقوم الناس بالقسط

[انسانلر عدالتله قائم اولسونلر]

قرآن كريمك ٥٤٩ نجى صحيفه‌سنده سورهٔ ممتحنه‌نك
٨ نجى آيتنده :

ان الله يحب المقسطين

[الله تعالى اجراى عدالت ايدنلرى سور .]

قرآن كريمك ٣٧٣ نجى صحيفه‌سنده سورهٔ شعرانك
١٨١ نجى آيتنده :

أو فو الكيل و لاتكو نوا مين المخسرين

[كيله‌لركزى تمام اولچيكز وهر كسك حقوقنه تجاوز ايتميكز .]

قرآن كريمك ٣٧٣ نجى صحيفه‌سنده سورهٔ شعرانك ١٨٢ نجى آيتنده :

و زنوا بالقسطاس المستقيم

[دوغرو ترازى ايله اولچك .]

قرآنك ٣٧٣ صحيفه‌سنده سورهٔ شعرانك ١٨٣ نجى آيتنده :

ولا تبخسو الناس اشياء هم ولاتعثو فى الارض مفسدين

[هر كسك حقوقندن هيچ بر شيئى نقصان ايتميك وير يوزنده فساد چيقارتميك]

عدالت حقنده بو قدر آيت كريمه‌دن باشقه ظلم وظالملرك مردوديتى حقنده ايكيوزدن زياده آيت كريمه‌ده واردر . فاعتبروا يا اولى الالباب .

مساوات نه‌در ؟

مساوات انسانلرك انسانلق جهتندن عين حقه مالك اولملرى وهپسنك قانونه قارشى مساوى بولنملريدر . انسانلر ، عقل ، فكر ، مزيت ، اقتدار وزنكينلك جهتيله مساوى دكلدرلر. چونكه هر كس عين خلقده يرادلمامشدر. كيمى ذكى ، كيمى غبى اولديغى كبى كيمى چاليشقان كيمى‌ده تنبل اولور ، كيمى عالم كيمى جاهل اولور . بو بر قانون الهيدر . حتى جناب حق قرآننك ٤٩٠ نجى صحيفه‌سنده سورهٔ زخرفك ٣٢ نجى آيتنده بيورمشدركه :

« ورفعنا بعضهم فوق بعضٍ درجاتٍ ليتخذ بعضهم بعضاً سُخرياً »

[بز انسانلرك بربرلرينه رام اولملرنى تأمين ايچون بعضيلرنى بعضيلرندن درجه جهتيله يوكسلتدك]

بودرجهٔ تفوق صرف علم وزنكينلك جهتيله اولوب حالبوكه انسانلق جهتيله انسانلر بربرينه مساوى اولديغنه وقانون انسانيت ومدنيته قارشى هپسنك بربرينه مساوى

بولندیغنه دائر قران کریمك ٢٧٣ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ
نحلك ٧١ نجی آیتنده :

« والله فضل بعضکم علی بعضٍ فی الرزق
فما الذین فضّلوا برادّی رزقهم علی ماملکت ایمانهم
فیه سواء »

[الله تعالی رزقجه بعضکزی بعضکزه تفضیل ایتدی، فقط کندی کوله‌سنه رزق ویرمکله تفضیل اولنانلرك بالذات او کوله‌لرندن هیچ بر فرقلری یوقدر: هپسی ده مساویدر] .

دیمك که انسانلق جهتیله انسانلر مساویدر . کوله‌لك ، قوللق یوقدر . اسکی زمانده محاربه‌لردن آلنوب کوله کبی قوللانیلن بر طاقم اسیرلر وارایدی که بونلره صاغ الك قزانجی معناسنه اولان (ماملکت ایمان) تعبیریله سویلنیر ایدی . اونلرك بیله بالذات اونلری بسله‌ین افندیلریله حقوقجه مساوی اولدقلرینی اثبات ایچون شارع حقیقی قرآننده بویله بیورمشدر . حضرت پیغمبر افندمزك دخی بالذات انسان اولوب حقوق مدنیه‌ده اونلرله مساوی اولدیغنه دائر قرآن کریمده پك چوق آیتلر واردر .

ازجمله قرآن کریمك ٣٠٤ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ کهفك
١١٠ نجی آیتنده :

قل انما انا بشر مثلکم

بیورلمشدر . معنای منیفی :

« دی ، که : بن ده سزك کبی انسانم » .

کذا قرآنك ٥٩ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ آل عمرانك
٧٩ نجی آیتنده :

ماکان لبشرٍ ان یؤتیه الله الکتاب والحکم
والنبوة ثم یقول للناس کونوا عباداً لی من دون الله

بیورلمشدر. معنای جلیلی :

[کتاب ، حکمت ونبوت ویرلدکدن صوکره بر کیمسه‌نك انسانلردن بریسنه اللهدن ماعدا بکاده قول اول دیمسی بر انسان ایچون اوله‌ماز] .

قرآن کریمك ٨٢ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ نساءك
٣٢ نجی آیتنده :

ولا تتمنوا ما فضل الله به بعضکم علی بعضٍ

بیورلمشدر . معنای شریفی :

[الله تعالی‌نك بعضكزی بعضكزه ترجیح و تفضیل
ایتمسنی تمنی ایتمییكز] دیمكدر .

یعنی شونك بونك ظلم و تغلبی ایله اسارت آلتنه
كیرمیك دیمكدر . الله تعالی هپكزی انسان اوله‌رق ،
قانون الوهیت وقانون انسانیته قارشی هپكزی مساوی
یراتدیغی حالده سز بو مساواتی بوزه‌رق حقلریكزی
اوكا بوكا قاپدیرمیك دیمكدر . بوخطاب الٓهی حقلرینی
غصب ایتدیرن بوطاقم زواللی ، بیچاره‌لر حقنده بیوك بر
اخطار وتنبیه ربانیدر . بوكبی زواللیلری محوایدن برطاقم
ظالم ومتغلبه‌لر حقنده‌ده نیجه مدهش تهدیدات الٓهیه
واردر. حضرت پیغمبر افندمز دخی برحدیث شریفلرنده :

وانصفوا الناس من انفسكم

بیورمشلردر . معنای منیفی :

[ای انسانلر ! نفسكزدن زیاده عباد الله‌ه انصاف
ایدیكز] دیمكدر .

دیكر برحدیث شریفده :

(لیس لاحدٍ علی احدٍ فضل)

بیورمشدر . معناسی :

[كیمسه‌نك كیمسه‌یه تفوق ورجحانیتی یوقدر] دیمكدر .

دیكر برحدیث شریفده :

(لیس منا من لم یرحم صغیرنا ویعرف شرف كبیرنا)

بیورمشدر . معنای شریفی : [كوچكلرمزه رحم وشفقت
ایتمینلر واختیارلرمزك شروف حیثیتلرینی بیلمینلر بزدن
دكلدر] دیمكدر .

دیكر برحدیث شریفده :

(منْ لا یرحم ولا یُرحم)

بیورمشدر . [مرحمت ایتمینه مرحمت اولنمز]

دیكر برحدیث شریفده :

(من تمثل له الرجال قیاماً فلیتبوأ مقعده من النار)

[هركیم بریسنك كندیسنه قیام ایتمسنی ایستر ایسه
اوطورمق ایچون آتشدن بر یر حاضرلاسون .]

اخوت نه‌در ؟

اخوت برملت افرادینك وبوتون انسانلرك قرداش کبی بربرلرینه محبت باغلاملری و یکدیکرلریله خوشجه کچینملریدر . انسانلر بربرلریله یا وطن قرداشی ویا دین قرداشی ویا دنیا قرداشی اولور. وطن قرداشی اولانلر هر نه قدر بونلرك دینلری ، مذهبلری باشقه اولورسه اولسون هپسی عین وطنك اولادی ، عین طوپراغك صاحبی، عین دولتك تبعه‌سی اولدقلری ایچون بونلر طوپراق قرداشیدرلر . بونلرك ملتلری بر، فقط قوملری باشقه‌در . اساس قومیتده دکل ملیتده‌در .

اونلرك قومیتلری ملیتلرندن صوکره کلیر . دین قرداشی اولانلر ایسه بونلرك قومیت وملیتلری باشقه باشقه ایسه‌ده عین بر دینه منسوب اولدقلرندن دین قرداشیدرلر. دنیا قرداشلغی ایسه اوده هرکسك انسان اولمسی حسبیله انسانلره قارشی انسانجه معامله ایدلمسی ، قلبده انسانلق محبتنك پیدا اولمسیدر. فقط هیچ برزمان انسانلردن بر دشمنلق کلیرسه اوکا قارشی بویون اکمك آکلاشلماز .

ایی معامله ایدنلره قارشی ایی معامله ایدیلیر، فنا معامله ایدنلره قارشی فنا معامله ایدیلیر. اکر فنا معامله ایدنلرك یاپدقلری معامله‌لری عفو اوله‌جق بردرجه‌ده دکل ایسه اونی عفو ایتمك‌ده بویوك برحقسزلقدر . چونکه جناب حق قرآنك ٢٨٠ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ نحلك ١٢٨ نجی آیتنده:

« وان عاقبتم فعاقبوا مثل ما عوقبتم به »

بیورمشدر .

معنای منیفی : «برکیمسه‌یه عقاب ایدر ایسه‌کز عقاب اولندیغکز کبی عقاب ایدیکز» دیمکدر. حالبوکه جناب حق برکیمسه‌ویا دیکر برملته عقاب ایتمك لازم کلیرکن اکر اونی کوزل برصورتده ایلیکله دفع ایتمك ممکنسه اونك‌ده اجرا ایدلمسنی امر بیوره‌رق قرآنك ٣٤٧ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ مؤمنینك ٩٦ نجی آیتنده:

(ادفع بالتی هی احسن السیئه)

بیورمشدر .

معنای جلیلی : « یا حبیبم سن ! ممکنسه فنالقلری ایلیکله دفع ایت » دیمکدر . بو خطاب الٓهی هرنه قدر حضرت پیغمبره ایسه‌ده حقیقده بوتون امته‌در . ممکن اولمدیغی تقدیرده سزه نه یاپیورلرسه سزده اونك مثلنی اونلره یاپیکز دیمکدر .

ایشته جناب حقك ، یاپیلمسی ضروری کوریلن بو کبی شیلردن باشقه عمومیت اعتباریله انسانلرك ، بالخاصه بربرینك طوپراق ، وطن و دین قرداشلری اولان انسانلرك حقیقةً قرداش کبی یشاملری و بربرلرینه قارشیلقلی محبت و یاردمده بولنملرینه دائر دخی پك چوق اوامر قطعیه‌سی واردر .

ازجمله قرآن کریمك ٢٦٣ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ حجرك ٤٧ نجی آیتنده

« و نزعناما فی صدور هم من غل اخوانا علی سرر متقابلین » بیورلمشدر .

معنای عالیسی : « بز انسانلرك قلبلرنده‌کی حسدی چیقارتدق ، اونلری بربرلریله قرداش ایدرك متقابل مسروریتلره غرق ایتدك » دیمکدر .

حضرت پیغمبر افندمز دخی برحدیث شریفلرنده :

« احب للناس ما تحب لنفسك » بیورمشدر .

معنای جلیلی « نفسك ایچون نه‌یی سویورسه‌ك انسانلر ایچونده اونی سوملیسك ویاخود نفسکی سودیکك کبی انسانلری‌ده سوملیسك » دیمکدر .

شیخ سعدی دخی بر شعرنده دیمشدرکه :

بنی آدم اعضای یکدیکرند

که‌در آفرینش زیك کوهرند

معناسی : انسانلر بربرلرینك اعضالریدر ، چونکه یرادیلشده هپسنك اساس و ماهیتی بردر .

حقیقةً اویله‌در . بوتون انسانلر اللهك قولیدر . حتی جناب حق بیله دنیاده‌کی بوتون انسانلره ، دین و مذهبلری نه اولورسه اولسون ، رحمن صفتیله مقابله ایدییور . هپسنك رزقنی ویروب سعادتنی تأمین ایلیور . فقط هر کس آخرتده اعمالنك سؤالنی ویره‌جکدر . او اورایه عائد بر مسئله‌در . یا بو عمومی قرداشلق وطن قرداشلغی ایله ، دین قرداشلغی ایله‌ده برقاتدها قویلشیرسه طبیعی انسانلر آره‌سنده‌کی قرداشلق حسی‌ده اونسبتده قویلشیر . یالکز شوراسنی‌ده ذکر ایده‌لم که اهل کتاب (علی العموم خرستیانلر و یهودیلر) اسلاملره مشرکلردن دها زیاده یقیندر . چونکه قرآن کریم اوندن اولکی کتابلری تصدیق ایتمکله برابر حکملرینك ساقط اولدیغنی بیان ایدر بر مسلم بر اهل کتابدن قیز آله‌بیلیر ایسه‌ده بر مشرکدن آله‌مز . بز سمادن اینن کتابلرك دردینی‌ده

تصديق ايدرز حالبوكه اونلر يالكز اوچنی تصديق ايدرلر .

قرآن كريمك ٥١٥ صحيفه‌سنده سورهٔ حجراتك (١٠) نجی آيتنده :

« انما المؤمنين اخوة فاصلحوبين اخو يكم »

بيورلمشدركه معنای منفی «دنياده‌كی بوتون مؤمنلر قرداشدرلر اوحالده قرداشلركزك آره‌لرينی تأليف واصلاح ايديكز.

برحديث شريفده :

المؤ من للمؤ من كالبنيان يشد بعضه بعضاً

بيورمشدر. معنای سريفی: «مؤمنلر بربرلری ايچون قلعه كبيدر ، بربرلرندن قوت آليرلر » ديمكدر .

ديكر بر حديث شريفده :

« رأس العقل بعدالايمان باللّٰه التحبب والتوودد الی الناس

بيورلمشدر.

معنای منفی ؛ « عقلك باشنی اللهه ايماندن صكره انسانلر ايله محبت ومودتدر » .

يوقاريدنبری ذكر ايتديكمز آيات كريمه واحاديث شريفه‌لردن آكلاشيليوركه حريت، مشروطيت، عدالت،

مساوات و اخوت يكی و مغاير شريعت شيلر دكلدر . بلكه بيك اوچيوز سنه اول حق تعالی طرفندن انزال اولنمش، پيغمبر افندمز حضرتلری طرفندن بيان بيورلمش اولان شرع شريفك، دين مبينك‌اك اساسلی احكاميدر.

فقط اوزماندنبری بعضاً تطبيق اولنمش و بعضاً كوشهٔ نسيانه آتيلمش ايسه‌ده بوكون ملتك اوغراديغی آجی فلاكتلردن صوكر غدری تقدير اولنمش وهركس طرفندن درت ال ايله صارلمش حقيقتلردر . بو كون كرك ملتمزك و كرك دينيمزك دوام و بقاسی ، ترقی و تعاليسی هپ بونلره حريته ، مشروطيته ، باغليدر ، بو كون بونلرسز هيچ بر قوم يشايه‌مز . بونلر ايسه شريعتمزك اس الاساسی‌در . اللهك آيتلری ، پيغمبرك حديثلريله ثابتدر .

دنیا ایچون چالیشمق حقنده

بیلمم نه دنسه هر طرفده اسلاملرده عمومی بر تنبللك، عمومی بر مسکینلك، عمومی بر سفالت کورلمکده‌در. برشهره کیدلسه اك محتشم قوناقلر، اك مکمل اولر، اك ایی محله‌لرك هپ خرستیانلرده؛ اك برباد، اك عادی قلبه‌لرك هپ اسلاملرده اولدیغی کوریلیر. ایش بونکله‌ده قالمز. تجارت، صناعت. الحاصل مملکتك روحی مثابه سنده اولان پاره، اقتصاد هپ خرستیانلرده. اك مکمل دکانلر، مغازه‌لر، تجارتخانه‌لر هپ خرستیانلرده. کومور-جیلك، آربه‌جیلق، حماللق کبی بایاغی، عادی، کیمسه‌نك تنزل ایتمدیکی ایشلر ایسه اسلاملرده. بوکا سبب نه‌در؟ نیچون کندی طوپراقلرمزده، بابالرمزك، دده‌لرمزك، قانلریله یوغریلن وطنمزده کندمز سفالته محکوم اولیورز. برجنت کبی کوزل اولان مبارك وطنمزی جهنم کبی برسفالت اوجاغنه چویریور وخرابه حالنه قویورز. بز انسان دکلمی‌یز؟ بزده عقل یوقمی؟.. بو نه‌دن؟ بوکا بعضلری دینی سبب کوستریورلر ایسه‌ده دینك

دنیا ایچون چالیشمق خصوصنده‌کی دهشتلی امرلرینی ذکر ایده‌جکمزدن بوراده بوکا سبب اصلی اوله‌رق دینی دکل، تنبللك ایله جاهللکی و بو جهالت سببیله دینك اساسنده بیله کوریلن غفلتی کوستره‌جکز.

بوکا سبب تنبللکدر. چونکه اکر دین اولمش اولسه ایدی روسیا وسائر طرفلرده‌کی اسلاملرك‌ده سفیل اولملری لازم کلیردی حالبوکه اونلرده عین دینده اولدقلری حالده بولندقلری قطعلرده صنایع و تجارتی الده ایتمشلر و بو صورتله حکومتلرینه نفوذلرینی کوستره‌بیلمشلردر.

ایکنجیسی جهالتدر. معلوم اولدیغی اوزره انسان هر شیدن غافل اولور وجاهلده بولنورسه اوندن هیچ بر خیر بکله‌مه‌ملیدر. بز استبداد آلتنده ازیلیرکن، اویورکن خرستیانلر بزدن چوق اول اویانمشلر، مکتبلرینی چوغالته‌رق، اصلاح ایدرك یکی علملری، یکی فنلری تحصیل ایدرك هر شیء اوکرنمشلر، سعادت وترقیلری ایچون نه یاپمق لازم ایسه یاپمشلر ویاپمقده بولنمشلردر. حالبوکه بز الآن اویویورز. بیلمم نه زمان اویانه‌جغز.

شوراسنی‌ده ذکر ایده‌لم‌که خرستیانلق دیننده دنیایه، زنکینلکه اصلا میل ومحبت یوقدر، دنیا ایچون چالیشان

پاره قزانانلر عادتا كفر درجه‌سنده بر قباحت ایشلرلر .

بوكا مقابل بزم دینمزده دنیا ایچون چالیشمق حقنده شیمدی ذكر ایده‌جكمز پك چوق آیتلر ، حدیثلر واردر : خرستیانلر بویله موجب سفالتلری اولان بر دینه تابع اولدقلری حالده اونلر دنیانك هر كوشه‌سنده ، هر بوجاغنده دنیا ایچون چالیشیر وهر كسدن زیاده‌زنكین اولورلر ایسه یا اونلرك دینسز اولدقلری ویاخود دینی دنیایه قارشدیرمدقلری آكلاشیلیر ، عالملردن بریسی اولكی سؤاله جواب ویرمشدر و«خرستیانلرك دینلری دنیایی كندیلرینه بوقدر خوركوستردیكی حالده‌بنه‌اونلرك بالعكس بوقدر دنیایه صارلملری هر حالده دنیاده خرستیانلغك موجود اولمدیغنه دلالت ایدر» دیمشدر .

بكاقالیرسه بوعمومی وقطعی برجواب اوله‌ماز. دیه‌بیلرم‌كه خرستیانلرك دنیاده مسعود وبختیار اولملرینه سبب دینی دنیایه قاریشدیره‌مه‌ملریدر . اكر دین دنیانك هر ایشنه قاریشیرسه اوزمان دین‌ده محو اولور دنیاده . دین نه‌امر ایدیپورسه هركس اونی یاپسین ، فقط دنیایی قزانمق ایچون علمه ، فنه، چالیشمغه، تجارت وصنایعی الده‌ایتمكه لزوم واردر .

رسالتپناه افندمز حضرتلری بر حدیث شریفلرنده:

« انتم اعلم بأمر دنیاكم » بیورمشلردر ؛ معناسی : (سز دنیاده‌كی ایشلركزی بندن دها ایی بیلیرسكز) دیمكدر .

باخصوص بزم دینمز هم دنیا هم ده آخرت ایچون چالیشمه‌مزی ، آخرتی قزانه‌بیلمك ایچون اولا دنیایی قزانمه‌مزی امر ایدیپور . قرآن كریمك ۲۸۸ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ اسرانك ۷۲ نجی آیتنده :

(ومن كان فی هذه اعمى فهو فی الآخرة اعمى واضل سبیلاً)

بیورلمشدر. معنای شریفی : « بو دنیاده كور اولانلر آخرتده ده كوراولور ویوللرینی غیب ایدرلر » دیمكدر . دنیاده‌كی كورلك ایشته بویله فقیرلك وسفیللكه محكوم اولمقدر. آخرتده دنیا ایله، پاره ایله قزانیلیر . جنته ایلك اول زنكینلرك كیره‌جكنی پك چوق تفسیرلرده كوردم وپك درین عالملردن ایشیتدم . حتی بر حدیث شریفده :

« الدنیا مزرعة الآخره »

بیورلمشدر.معنای شریفیده:« دنیا آخرتك تارلاسیدر »

دیمکدر . انسان دنیاده نه اکرسه آخرتده اونی بیچر .
دنیاده هرشی ، هراییلك ، هرسعادت پاره ایله ، ثروت
ایله یاپیلر . بونلر ایسه صنایع وتجارتی الده ایتمکله اولور.
دیکر برحدیث شریفده جناب پیغمبر بیورمشدرکه:

«وان تسعوا لسعادة هذه الدنیا والله یعدکم
السعادة الاخری»

معنای جلیلی : « ای امتم ! اکر سز بودنیانك سعادتنه
چالیشیر ایسه کز، الله تعالی سزه اوته کی دنیانك ده سعادتنی
وعد بیوریور » دیمکدر . بویله اوامر قطعیه طورورکن
حالا دنیایی خورمی کوره جکز ، حالا تنبللکدن واز
کچمیه جکمی یز ؟

قرآن کریمك ٥٢٦ نجی صحیفه سنده سورهٔ نجمك
٣٩ نجی آیتنده جناب حق :
«لیس للانسان الا ماسعی» بیورمشدر . معنای شریفی:
«انسانلر ایچون چالیشمقدن باشقه سعادت یولی یوقدر »
دیمکدر. بو کلام کبارده عربجه شو بیت سویلنمشدر .

احرث لدنیاك كانك تعیش ابداً
اعمل لآخرتك كانك تموت غداً

معناسی : ابدیاً یشایه جقمیشسك کبی دنیا
ایچون چالیش ، یارین اوله جکمشسك کبی آخرته
حاضرلان .

برحدیث شریفده :

« ان الله تعالی یحب المؤمن المحترف »

بیورلمشدر . معنای شریفی : « الله تعالی تأمین معیشت
وسعادت ایچون چالیشان حرفت وصنعت صاحبلرینی
سور » دیمکدر .

دیکر برحدیث شریفده :

« التاجر الصدوق الامین یحشر مع النبیین
والصدیقین والشهداء »

بیورلمشدر . معنای منیفی : « دوغری وامنیتلی برتجار
انبیا ، صدیق وشهیدلر ایله حشر اولنور » دیمکدر .

جناب پیغمبر افندمز حضرتلری دوغری وامنیتلی
بر تاجره دیه نه کوزل بیورمشلردر . پاره یی مشروع
برصورتده قزانمیلیدر .

آناطوليده بعض اشرافك كه - بونلره اشرا ديمك دها موافقدر - زواللى كويليلره يابدقلرى غدر ، اعتساف شايان تأسفدر. شونك بونك حقنى چالەرق، اونى بونى دولانديرەرق قزانيلان پاره طبيعى بر زهردر . بر طاقم متغلبه ومتنفذەنك زواللى كويليلره، بيچاره اهالى يه يابدقلرى كبى يابيلن تجارت بر تجارت دكل بر خرسزلق وحتى بر دولانديريجيلقدر .

بر حديث شريفده زراعتك تقدير ايدلمسى ايچون جناب پيغمبر:

« احرثوا فان الحرث مبارك » بيورمشدر.

معناى منيفى : « زراعتله مشغول اولكز، اككز، بيچكز، زيرا زراعت مبارك برشيدر » ديمكدر .

جناب حق قرآن كريمك ٣٩٣ نجى صحيفه سنده سورۀ قصصك ٧٧ نجى آيتنده :

« وابتغ فيما آتيك الله الدار الآخره ولا تنس نصيبك فى الدنيا واحسن كما احسن الله اليك ولا تبغ الفساد فى الارض ان الله لا يحب المفسدين » بيورمشدر . معناى جليلى: « اللهك سكا ويرديكى شيلر ايله آخرتى قزانمغه چاليش،

دنيادن دخى نصيبكى اونوتمه ، اللهك سكا ياپديغى ايلك كبى سن ده عالمه ايلك ياپ ، دنياده فساد چيقارتمه ، الله تعالى مفسدلرى سومز . » ديمكدر .

كذا قرآن كريمك ٩٢ نجى صحيفه سنده سورۀ نسانك ٩٤ نجى آيتنده :

(يا ايها الذين آمنو ... تبتغون عرض الحياة الدنيا)

بيورلمشدر . معناى جليلى : « اى مؤمنلر . . . دنيانك مال ومتاعنى طلب ايديكز » ديمكدر .

كذا قرآن كريمك ٤٣٦ نجى صحيفه سنده سورۀ فاطرەنك ٢٩ نجى آيتنده :

(... يرجون تجارة لن تبور ...)

بيورلمشدر . معناى جليلى : « ... جناب حقك اك بيوك لطف وكرمى كساد بولمز بر تجارتى آرزو ايدنلر ايچوندر ... » ديمكدر .

بونلرله برابر دنياده انسانلرك دوچار اولدقلرى سعادت وفلاكتك احوال وتأثيرات خارجيه، تقديرات الهيه دن زياده بالذات انسانلرك كندى اللرنده اولديغنى اثبات ايچون دخى پك چوق نصوص قاطعه واردر . از جمله

شارع حقیقی قرآنك ٤٨٥ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ شورانك (٣٠) نجی آیتنده :

(ما اصابکم من مصیبةٍ فبما کسبت ایدیکم)

بیورمشدر . معنای شریفی : « سزه اصابت ایدن فلاکت ومصیبتلر هپ بالذات کندی اللرکزله قزاندیغکز شیلردر » دیمکدر . بعض جاهللر ایلکده ، کوتولکده اللهدندر، نه یاپه‌یم، طالع بویله ایمش ، قدرم بویله ایمش دیه‌رك کندیلرینی تنبللکه ، قباحتی حاشا اللهه اسناد ایدیورلر . حالبوکه جناب حق قرآنك ٤٣٤ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ فاطره‌نك ٥ نجی آیتنده بیوریورکه :

(یا ایها الناس ان وعد الله حق فلا تغرنکم الحیاة الدنیا ولا یغرنکم بالله الغرور)

معنای جلیلی : « ای انسانلر ! اللهك وعدلری حقدر ، دنیا حیاتی غرورکزی موجب اولماسون، اللهه اولان بیهوده اعتمادکز دخی یولکزی شاشیرتماسون .

نه‌بیوك برحکمت الٓهیه! بز مسلمانز، الله بزه یاردم ایدر دیه‌رك چالیشمامق ویاخود الله نه یازمش ایسه او اوله‌جقدر دیه‌رك لازم کلن واسطه‌لره تشبث وتوسل

ایتمه‌مك نه بیوك غفلتدر . ایشته بو غفلت و بیهوده اعتمادك ازاله‌سی ایچون جناب حق « اللهه بیهوده اعتماد ایتمیك، دنیا کزك سعادت واعماری ، ملت ووطنکزك ترقی ورفاهی ایچون اللهه کووه‌نه‌رك تنبل تنبل اوطور - مایك ، حیوان کبی آغزیکزی آچوب طورمایك ، سزده دیکر قوملر کبی چالیشك، دنیاکز ایچون، سعادتکز ایچون معقول ومشروع نه‌یاپمق لازم ایسه هپسنی یاپك» دیور . آرتق بو حقیقتلری کورمیه‌جك قدر کور ، ایشتمیه‌جك قدر صاغیر ایسه‌ك اللهك قرآنك ١٧٨ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ انفالك ٢٢ نجی آیتنده کی :

(ان شر الدواب عند الله الصم البکم الذین لا یعقلون)

امر جلیلنه ماصدق ومستحق اولورز . که اوامر جلیلك معنای منیفی : « دوشونمین، ایی‌ی کوتوی سچمین کیمسه‌لر اللهك یاننده صاغر ، دیلسز فقط اك شریر بر حیوان کیبدرلر . » دیمکدر

ایشته بوکا مقابل جناب پیغمبر ده :

(افلح من رزق لباً)

بیورمشدر ، كه معنای منیفی : « عقل وفكرایله مرزوق اولانلر فلاح بولدیلر » دیمكدر .

قرآن كریمك ٢٦٩ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ نحلك ٣٠ نجی آیتنده جناب حق :

(احسنو فی هذه الدنیا حسنة)

بیورمشدر . معنای شریفی : « ای انسانلر ! بو دنیاده ایلیلكله ایی اولیكز » دیمكدر .

كذا قران كریمك ٢٢٢ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ هودك ١٥ نجی آیتنده بیورلمشدر ، كه :

(من كان یرید الحیوة الدنیا وزینتها نوف الیهم اعمالهم فیها وهم فیها لا یبخسون)

معنای جلیلی « دنیا حیاتنی ، دنیا زینتنی ، دنیا متاعنی ایستین وقزانان كیمسه‌لره سعیلرینك ، عمللرینك قات قات فضله مكافاتنی ویریز و اونلرك آرزولرندن ، سعیلرندن ، مكافاتلرندن هیچ برشی اكسیلمز .

باقیكز ! دنیا ایچون الله تعالی وجناب پیغمبر نه‌لر سویلیور .

كذا بر دیكر حدیث شریفده حضرت پیغمبر :

(تسعة اعشار الرزق فی التجاره والعشرة فی المواشی)

بیورمشدر . معنای جلیلی : « رزقلرك اونده طقوزی تجارتده ، اونده بری‌ده حیوان یتشدیرمكده‌در » دیمكدر .

دیكر برحدیث شریفده :

(خیركم من لم یترك آخرته لدنیاه ولا دنیاه لاخرته ولم یكن كلا علی الناس)

بیورلمشدر . معنای منیفی : « ای امتم ! سزك خیرلیكز آخرتنی دنیاسی ایچون ودنیاسنی دخی آخرتی ایچون ترك ایتمیان ووجودی جمعیت بشریه‌یه یوك اولمیان كیمسه‌لردر . » دیمكدر .

سعادت وفلاكتك احوال وتأثیرات خارجیه‌دن زیاده بالذات انسانك كندی النده ، كندی سعینده ، كندی اراده‌سنده اولدیغنه دائر قرآن كریمده :

(ما اصابك من حسنة فمن الله وما اصابك من سیئة فمن نفسك)

بيورلمشدر . معناى منيفى : « سكا كلن ايليكلر اللهدن ، كوتولكلر ايسه كندكندندر » ديمكدر . بناءً عليه فقر وسفالتمزك اسبابنى بالذات كندمزده ، طرز تربيه‌مزده ، جهالتمزده آراملى‌يز .

قرآن كريمك ٢١٣ نجى صحيفه‌سنده سورهٔ يونسك ٤٤ نجى آيتنده جناب حق :

(ان الله لا يظلم الناس شيئاً ولكن الناس انفسهم يظلمون)

بيورمشدر . معناى منيفى : « جناب حق هيچ بر وجهله انسانلره ظلم ايتمز ، آنجق انسانلر كندى كنديلرينه ظلم ايدرلر » ديمكدر .

آرتق دوچار اولديغمز مصيبت وفلاكتلرك اصلنى اللهده ، دينده دكل ، بالذات كندى عطالت ، بطائت ، كسالت وجهالتمزده آراملى‌يز . آرتق كندى كندمزى لوم ايدرك ، كندى كندمزى اتهام ايليه‌رك بوندن بويله جداً وحقيقةً دنيا ايچون ، وطنمز ايچون ، انسانيت ايچون چاليشملى‌يز . بو سايه‌ده هم دنيا هم ده آخرتك سعادتنه مظهر اولورز . عكسى حالده هر ايكى عالمده ده حال خسران وسفالتده قاليرز .

ديكر بر حديث شريفده :

(اطيب الكسب عمل الرجل بيده وكل بيع مبرور)

بيورلمشدر . معناى لطيفى : « كار وكسبك اك كوزلى انسانك كندى سعيى ايله قزانديغيدر . وبتون آليش ويريش دخى مبرور ومباركدر » ديمكدر .

قرآن كريمك ٤٨٤ نجى صحيفه‌سنده سورهٔ شورانك (٢٠) نجى آيتنده بيورلمشدركه :

(من كان يريد حرث الآخرة نزدله فى حرثه ومن كان يريد حرث الدنيا نؤته منها)

بيورلمشدر . معناى منيفى : « كيم آخرت قزانجنى ايستر ايسه ويريرز ، كيم دنيا قزانجنى ايستر ايسه اونى ده ويريرز » ديمكدر .

عوام بيننده مضر بر اعتقاد داها واركه اوده جناب حق علمى ايسته‌يه‌نه ، مالى ايسه ايستديكنه ويرير ايمش . حالبوكه جناب حق امر بيوربيوركه « كرك دنياده كرك آخرتده كيم چاليشيرسه ، كيم ايسترسه بز اوكا ويريرز ، هيچ كيمسه‌نك سعينى بوش براقمز » ديور . قرآن وحديثله

طبان طبانه ضد اولان بو كبی فكرلردن واز كچمليدر .
ایشته اللهك آیتلری ایشته پیغمبرك سوزلری، هم بر دانه‌ده
دكل، متعدد ، بونلرمی دوغری یوقسه قوجه قاریلرك
لاقیردیلریمی ؟

اتحاد عناصر

اتحاد عناصر بر ملتی تشكیل ایدن مختلف قوملرك برلشملرینه اتحاد عناصر دینیر. مثلا بر مسلمان بر خرستیان قادین ایله ازدواج ایتسه بونلرك دینلری باشقه اولدیغی حالده ایكیسی ده أولرینك ، عائله‌لرینك سعادتی ایچون برلكده چالیشیرلر. فقط بریسی جامعه، دیكری ده كلیسایه كیدر. بو اونلرك وجدانلرینه عائد بر كیفیتدر. سعادت دنیویه وامور اداره‌لرینه عائد بر كیفیت دكلدر . اكر بونلر دینمز آیریدر دیه‌رك بربرلریله ضد كیدر وهر ایكیسنك سعا- دتنده مشترك اولان أو وعائله‌لرینك اعمار ورفاهنه باقمازلر ایسه طبیعی ایكیسی ده راحت ایده‌مز، آره‌ده كچیم اولمدیغی كبی هیچ بر سعادت ده حاصل اولماز . دین انسانلرك اتحاد و اشتراكلری ایچون بر مانع تشكیل ایده‌مز . مادامكه دین آخرته عائد بر مسئله‌در ، مادامكه هر كسك وجدانه قالمش بر كیفیتدر ، او حالده بو اتحاد او نقطه- لردن اولمیوركه ممكن اولماسون . اتحاد عناصردن مقصد

هر کسه دینلرینی دکیشدیردیره‌رك برلشدیرمك دکلدر؛
آنجق بر طوپراقده یشادقلری بر ملتك افرادندن اولدقلری،
عینی دولتك تبعه‌سندن بولندقلری ایچون امور دینویه و سیا-
سیاتجه برلشملری، بربرلریله قوی رابطه‌لرله باغلانملری لازم
کلیور، که هپسی سعادت و فلاکتنده مشترك اولدقلری وطنك
اعمار و ترقیسنه برلکده چالیمش، عدالت دائره‌سنده حرکت
ایتمش اولسونلر. مثلا شیمدی‌یه قدر غیر مسلملردن
عسکر آلنمازدی. بوکا مقابل پك جزئی بر ویرکی آلنیردی.
مسلملردن ایکی اوغلی اولان بر بابانك اولادلرینك
بریسی شرقده بریسی غربده حدود بویننده نوبت بکلر،
بتمز، توکنمز اعمال شاقه آلتنده أزیلیر، اك نهایت محار-
به‌ده شهید اولوردی. مسلملر محاربه‌لره کیدرلر، حدسز
حسابسز تلفات ایله کلیرلر ایدی. اونلرك عائله و چو-
جقلری سفیل و کیمسه‌سز قالیر، هپ اوجاقلری سونر
ایدی. بونلری نیچون یاپیورلر ایدی. وطنمزی دشمنك
تجاوزندن حفظ ایچون دکلمی؟ او حالده اوته طرفده
غیر مسلملر بو کبی تکلیفلردن آزاده اولدقلری حالده
صناعت و تجارتلریله مشغول اولیورلر. بر اودن اون
بش یکرمی دانه دلیقانلی چیقیور هر بریسی مملکتك
اك مهم بر داماری اولان صناعت و تجارتندن بریسنی

طوتیور، بو سایه‌ده هر درلو رفاه و سعادته نائل اولیور.
مسلملر دوشمنك طوپلری، تفنکلری قارشیسنده
صاپر صاپر دوکولدکلری حالده غیر مسلملر ثروت
و سعادتلرینی زیاده‌لشدیرمکدن باشقه بر شی یاپمیورلردی.
شیمدی بو عدالتمیدر؟ بو اك بویوك عدالتسزلك و اك
بویوك ظلمدر. فقط بو ظلمی بز جهالتمز سببیله کندی
کندمزه یاپیوردق. نیچون اونلردنده عسکره آلنماسون؟
نیچون اونلردن‌ده مساواةً تلفات اولماسون؟ بونك
نتیجه‌سی نه‌یه واره‌جق؟ مسلملر قیریله قیریله اك نهایت
وطنمز غیر مسلملره قاله‌جق، دکلمی؟ مادامکه اویله،
او حالده اونلردن‌ده عسکر آلنملیدر. فقط آرتین کلیسایه
عثمان ایسه جامعه کیده‌جکمش، نه بأس وار؛ دنیاده بو
قدر ملتلر وار، هیچ بریسی بزم کبی یاپمیور. ایشته
روسیه کوزمزك اوکنده، اسلاملری خرستیانلر کبی
عسکره آلیور. حتی عسکره آلدیغی مسلمانلره شابقه
بیله کیدیریور. فقط ینه اونلرك اسلاملقلری بزمکندن
دها صاغلام قالیور. او حالده بو قدر سنه‌لردنبری بزمله
برابر عینی طوپراقلرده یشامش، عینی حس و امل صاحبی
اولان بو طوپراق قرداشلرمزی نیچون عسکره آلمه‌یه‌لم.
بو بر نوع تعصبدن باشقه بر شی دکلدر. بزم ایچمزده

بولنان غير مسلملر بزه اللهك وپيغمبرك امانتلريدر . بز كندى نفسمزه ناصل حرمت و رعايت ايدرسه‌ك اونلره‌ده اويله‌جه حرمت ورعايت ايتمه‌مز اونلرله‌ده قرداش كبى كچنمه‌مز لازمدر . چونكه اونلرده اللهك قوليدرلر . بوتون انسانلر اللهك قولى اولمقله هپسى قرداشدرلر . جناب پيغمبر افندمز بر حديث شريفلرنده

(خاب عبد وخسر لم يجعل الله فى قلبه رحمةً بالبشر)

بيورمشلردر . معناى منيفى : « جناب حق هر كيمك قلبنده ابناى جنسنه مرحمت ايتمك خصلتنى خلق ايتمامش ايسه خاب وهلاكده اولان قلب ايشته اوقلبدر. بدبخت وحالنه آجينه‌جق آدم او آدمدر » ديمكدر (بيك بر حديث ١٧٠–٤٠٩). ديمك‌كه اصل اسلاملق انسانلقدر. يعنى بوتون انسانلرى قرداش بيلمك وقرداش طانيمقدر. باخصوص مشترك بر منفعت وسعادت ايچون عصرلردنبرى بزم ايله عينى حس وعينى امل ايله بسلنمش اولان غير مسلم قرداشلرمزه قارشى قرداشلقدن باشقه هيچ بر نظرله باقيله‌مز . حتى جناب پيغمبر افندمز بر حديث شريفلرنده :

(من اذى ذمياً فأنا خصمه)

بيورمشلردر . معناسى : « هر كيم بر ذمى‌يه يعنى تبعۀ غير مسلمه‌دن بريسنه اذيت ايدرسه آنك خصمى بنم » ديمكدر (بيك بر حديث ٣٣١ صحيفه ٧٦١ نجى حديث).

قرآن كريمده بشيوزه يقين آيات كريمه‌ده واقع اولان خطاب آلهى هپ « يا ايها الناس » يعنى « اى انسانلر » طرزنده وقوعه كلديكندن بوندن بوتون انسانلرك يكديكريله قرداش اولدقلرى استدلال اولنمقده‌در.

بر حديث شريفده :

(احب للناس ماتحب لنفسك تكن مسلماً)

بيورلمشدر. معناسى «نفسك ايچون سوديكك شيئى ناس ايچونده سوكه حقيقى مسلم اوله‌سك » ديمكدر .

اتحاد اسلام

دنیاده نه‌قدر اسلام وارایسه ، مذهبلری نه‌اولورسه اولسون ، هپسی اسلاملق نامی آلتنده برلشیرلر . فقط اصل تأسف اولنه‌جق نقطه‌سی شوراسی که هپسی‌ده اسلام اولدقلری حالده بربرلرینه خرستیانلره یاپمادقلری ظلم وجفایی ، اختلاف وحقارتی روا کوریورلر . اللهك آیتلرینی ، پیغمبرك کلاملرینی اونودیورلر، بوتون اسلاملرك اساس اعتباریله — اللهك موجودیتنی وپیغمبرك نبوتنی تصدیق ایتمکله — عین اعتقادده اولدقلری حالده تفرعاتدن عبارت اولان برطاقم مذهبلر جهتیله بربرلرندن اوقدر آیریلیورلر ، که بونلرك آرالرنده بر مناسبت بولمق امکان خارجنده قالیور . حالبو که بونلرك هپسی اسلام اولمقله افتخار ایدیور . بیلمم ناصل اولیورده بالذات کندیلری کندی دین قرداشلرینی بو قدر تلعین وتکفیره مستحق کوریورلر .

جناب حق قرآنك ١٤٨ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ انعامك ١٥٣ نجی آیتنده :

(ولا تتبعوا السبل فتفرق بکم)

بیورمشدر . معنای شریفی : « سزی تفرقه‌یه دوشورن یوللره کیتمییکز » دیمکدر .

کذا قرآنك ٢٥١ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ رعدك ٢٥ نجی آیتنده :

(ویقطعون ما امر الله به ان یوصل ویفسدون فی الارض اولئك لهم اللعنة ولهم سوء الدار)

بیورلمشدر.

معنای منیفی : « اتحادی بوزان وير یوزنده فساد چیقارانلره اللهك لعنتی اولوب اونلر ایچون اك فنا یرلر واردر » دیمکدر .

کذا قرآنك ٦٢ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ آل عمرانك ١٠٣ نجی آیتنده :

(واعتصموا بحبل الله جمیعاً ولا تفرقوا واذکروا نعمت الله علیکم اذ کنتم اعداءً فألف بین قلوبکم فاصبحتم بنعمته اخواناً)

بیورلمشدر ، معنای منیفی : « هیچکز اللهك حبلنی طوتیکز ، اوندن اصلا آیرلمییکز ، اللهه شکر ایدیکزکه بربریکزله دشمن ایکن سزك قلبلرکزی تألیف ایتدی وهپکز قرداشلق نعمتیله جمع اولدیکز » دیمکدر .

ایشته بوتون بو آیتلر مسلمانلرك بر نقطه‌ده اتحاد ایتملرینی فرمان بیوردیغی کبی عین زمانده مسلملرك غیر مسلملرله وبوتون انسانلرك بربرلریله اتحاد وامتزاج ایتملرینی دخی فرمان بیورمقده‌در .

رسالتپناه افندمز حضرتلری برحدیث شریفلرنده :

(من فرق فلیس منا)

بیورمشلردر .

معنای منیفی : « تفریق ایدنلر ویا تفرقه‌یه دوشنلر بزدن دکلدر » دیمکدر .

طبیعی بوحدیث شریفده هم دینه هم ملته عائددر . دینلرینی تفریق ایدنلر ، ملیتلرینی تفریق ایدنلر بزدن دکلدر دیمکدر .

کذا قرآن کریمك ۳۲۹ صحیفه‌سنده سورهٔ انبیانك ۹۲ نجی آیتنده :

(ان هذه امتکم امةً واحدةً)

بیورلمشدر. معناسی : « ایشته سزك امتکز امت واحده‌در » دیمکدر . اوحالده نه‌دن اولیورده بوقدر مختلف وبربرینه ظبان طبانه ضد بر طاقم مذهبلر ایله تفرقه وجداله دوشیورز .

قرآن کریمك ٤٠٦ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ رومك ۳۱ و ۳۲ نجی آیتنده :

(.... ولاتکونوا من المشرکین، من الذین فرقوا دینهم وکانوا شیعاً کل حزب بما لدیهم فرحون)

بیورلمشدر . معناسی : « مشرکلردن ودینلرینی تفریق ایدن واونی مختلف مذهبلره آییرارق هر بریسی کندی مذهبنی حقیقت بیلدیکندن دولایی مسرور اولانلردن دخی اولمییکز » دیمکدر . مذهبلر اولماسون دیمیورز . فقط اومذهبلر اولدی دیه آره یره بتون آیریلق کیرمسون. هپمز قرداش کبی اوله‌لم وبربرمزه مادی ،

معنوی معاونتده بولنه‌لم که حقیقی اسلاملغمزی وحقیقی قرداشلقمزی اثبات ایده بیله‌لم .

کذا قرآنك ٤٨٣ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ شورانك ١٣ نجی آیتنده :

(ان حقاً علی المؤمنین ان یتوجع بعضهم لبعضٍ کما یألم الجسد الرأس)

بیورلمشدر . معناسی : « جسدك باش آغریسندن مضطرب اولدیغی کبی مؤمنلرکده بربرلرینك کدرلرندن مکدر اولملری حقوق ثابته‌دندر » دیمکدر . (١٠٧ـ٢٣٥ بیك بر حدیث

دیکر بر حدیث شریفده :

(مالی اراکم عزین)

بیورلمشدر . معناسی : « بکا نه اولدیده سزی فرقه فرقه کوریورم » دیمکدر .

حریت دینیه وحریت وجدانیه

حریت دینیه برملتی تشکیل ایدن مختلف عناصردن هربرینك کندی دین ومذهبنی اجراده سربست اولمسیدر .

حریت وجدانیه ایسه یالکز بر دینه منسوب اولان کیمسه‌لرك منسوب اولدقلری دین ومذاهبنی اجراده سربست اولملریدر .

شو حالده حریت دینیه ایله حریت وجدانیه جزئی فرق ایله بربرینه قریب اولدیغندن بو خصوصده صادر اولان اوامر الٓهیه‌نك هرایکیسنده شمولی واردر .

قرآن کریمك ١٤٠ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ انعامك ١٠٨ نجی آیتنده :

(کذلك زینا لکل امةٍ عملهم ثم الی ربهم مرجعهم فینبئهم بما کانو یعملون)

بیورلمشدر . معنای منیفی : « ایشته بویله‌جه هر امتی کندی عمللریله تزیین ایتدك ، صوکره اونلرك مرجعلری ربلریدر ، اوزمان ایشلدکلری شیلری کندیلرینه خبر ویریرز » دیمکدر .

شو آیت کریمه‌دن‌ده آکلاشیلدیغنه کوره انسانلرك
دنیاده مختلف دین ومذهبه مالك اولدقلرندن دولایی
معاتب طوتلمیه‌جقلری وهر کسك دنیاده ضرری کندی
نفسنده قالان افعالنك حسابنی آخرتده ویره‌جکی
شبهه‌سزدر . اکر انسانلرك اوامر الٓهیه‌یه عدم انقیاد-
لرندن دولایی دنیاده دوچار مجازات اولملری عادات الٓهیه‌دن
اولسه ایدی شبهه‌سز حکمی جاری اولوردی. فقط عادات
الٓهیه مقتضاسنجه آخرته تعلیق اولنمشدر . یالکز دنیاده
حقوق عباده تجاوز ایدن فعللرك منع وتحدید سرایتی
ایچون حکومتجه مجازات ترتیب اولنمقده ایسه‌ده بو مجازات
انتظام عالم ایچون اولوب آخرتده اوغرایه‌جغی مجازاتی
سلب ایده‌مز. فاعل هر حالده او فعلنك جزاسنی آخرتده‌ده
آیریجه کوره‌جکدر . یالکز ضرری کندی نفسنده
قالان افعالنده هر کس سربستدر . چونکه بر کیمسه‌یه
شرعاً وقانوناً مجازات ایده بیلمك ایچون او کیمسه‌نك
بر مدعیسی ویا عمومه اولان ضررندن طولایی حقوق
عمومیه وکیلی اولان مدعی عمومیسی اولملی شرطدر .
بناءً علیه عمومه طوقونمامق شرطیله نفسه وشخصه
عائد اولان خصوصاتی هر کس اجراده حردر .

چونکه هر کسك قلبنه، فکرینه کیره‌لمزکه ماهیتی اکلا-
شیلسون وفعلاً اثبات جرم وجنایت ایتمدکجه‌ده کیمسه
فکر وتصورندن دولایی تجریم ایده‌مز .
ایشته بونك ایچوندرکه حضرت پیغمبر افندمز بر حدیث
شریفلرنده :

(الاسلام علانیة والایمان فی القلب)

بیورمشلردر . معنای شریفی : « اسلام ظاهرده ایمان
ایسه قلبده‌در، یاخود اسلامیت ظاهری ، ایمان ایسه
قلبی‌در » دیمکدر . شو حالده هر کسك قلبنه تعلق
ایدن حریت وجدانیه‌دن دولایی خارج اسلام صایه‌مز.
قرآن کریمك ۲۹۶ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ کهفك
۲۹ نجی آیتنده ؛

(قل الحق من ربکم فمن شاء فلیؤمن ومن شاء
فلیکفر)

بیورلمشدر . معنای منیفی ؛ « سن یالکز ربکز طرفندن
کلن حقیقتی سویله‌ده ایسته‌ین اینانسین ایسته‌ین ایناماسین،
یاخود ایسته‌ین ایمان ایتسون ایسته‌ین کفر ایتسون ویاخود،
دیکه قرآن ربکز طرفندن حق اوله‌رق کوندرلمشدر ،
ایسته‌ین اینانسین . ایسته‌ین ایناماسین » دیمکدر .

قرآن کریمك ٤٣٠ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ سبأنك ٢٥ نجی آیتنده :

(قل لا یسئلون عمّا اجرمنا و لا نسئل عما تعملون)

بیورلمشدر . معنای منیفی « دی که بزم جرممزدن سز سؤال اولنمزسکز، سزك عمللرکزدن ده بز سؤال اولنمیز » دیمکدر .

قرآن کریمك ٥١٩ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ (ق) ك ٤٥ نجی آیتنده :

(وما انت علیهم بجبار فذکر بالقرآن من یخاف وعید)

بیورلمشدر. معنای شریفی : « سن اونلری اجبار ایده‌جك دکلسك، آنجق عذابمزدن قورقانلره قرآنی ذکر و تبلیغ ایتمکه مأمورسك » دیمکدر .

قرآنك ٥٩٤ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ غاشیه‌نك ٢١ نجی آیتنده :

(فذکر انما انت مذکر لست علیهم بمصیطر)

بیورلمشدر معنای شریفی « وعظ و نصیحت ایت ، سن

آنجق وعظ و نصیحت ایتمکه مأمورسك، اونلری اجباره مأمور دکلسك » دیمکدر .

قرآنك ٢٨٦ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ اسرانك ٥٤ نجی آیتنده :

(وما ارسلناك علیهم وکیلاً)

بیورلمشدر. معناسی « سنی هرکسك اعماله توکیل ایتمدك » دیمکدر .

قرآنك ١٩١ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ اسرانك ١٠٥ نجی آیتنده :

(وما ارسلناك الا مبشراً و نذیراً)

بیورلمشدر. معنای منیفی : « بز سنی آنجق تبشیر و انذار ایچون کوندردك » دیمکدر .

قرآنك ٣١١ نجی صحیفه‌سنده سورهٔ طه‌نك ٢ و ٣ نجی آیتنده :

(وما انزلنا علیك القرآن لتشقی الا تذکرة لمن یخشی)

بیورلمشدر . معنای منیفی : « بز قرآنی سکا مشقت ایچون

كوندرمدك ، آنجق قلبنده الله قورقوسى اولنلره وعظ ونصيحت ايچون كوندردك » ديمكدر .

قرآنك ٣٥٩ نجى صحيفه‌سنده سورۀ نورك ٥٤ نجى آيتنده ؛

(وما على الرسول الا البلاغ المبين)

بيورلمشدر. معناسى : « پيغمبرك وظيفه‌سى آنجق آشكار تبليغ احكامدر ، يوقسه اجبار انام دكلدر . » ديمكدر .

قرآنك ٤٦٢ نجى صحيفه‌سنده سورۀ زمرك ٤١ نجى آيتنده :

(وما انت عليهم بوكيل)

بيورلمشدر. معناسى « سن اونلرك اوستنه وكيل دكلسك » ديمكدر .

قرآنك ٤٨٠ صحيفه‌سنده سورۀ فصلتك ٤٦ نجى آيتنده :

(من عمل صالحاً فلنفسه ومن اساء فعليها وما ربك لظلام للعبيد)

بيورلمشدر معناى منيفى : « كيم عمل خير ايشلر ايسه

كنديسى ايچوندر ، كيم فنالق ايشلر ايسه ينه كنديسى ايچوندر. ربك قوللرينه ظلم ايتمكدن منزهدر » ديمكدر .

كذا قرآن كريمك ٢٨٢ نجى صحيفه‌سنده سورۀ اسرانك ١٥ نجى آيتنده :

(من اهتدى فانما يهتدى لنفسه و من ضل فانما يضل عليها ولا تزر وازرة وزره اخرى)

بيورلمشدر . معناى منيفى : « كيم اهتدا ايدرسه كندى نفسى ايچون ايتمشدر ، كيم ضلالتده قاليرسه كنديسنى اضلال ايتمشدر . كيمسه كيمسه‌نك كناهنى يوكلنمز » ديمكدر .

دينك صلاحيت وحدودی

هر شيئك بر حدی اولديغی كبی دينكده بر حدی واردر . هر شی كندی دائره‌سی داخلنده قالمليدر . اكر او دائره‌دن خارجه چيقارسه او شيدن فائده يرينه ضرر كوريلير . دين انسانلرك معنوی بر استنادكاهلری اولمقله برابر اخلاقی اساسلری، مدنی واجتماعی قانونلری دخی حاويدر . بونلر هيئت عموميه‌سيله نظر اعتباره آلنه‌جق اولورسه دينك اساسنك اخلاقدن ، غايه‌سنك ايسه انسانلرك تصحيح اخلاق وتهذيب اطوارلريله برابر انسانلر آره‌سنده تأسيس موانستدن عبارتدر . اسلاميت انسانلر آره‌سنه نفاق قويان و اونلری بر برلرينه دشمن ايدن بر دين دكلدر. اسلاميت بتون انسانلره آغوشنی آچار ، كندی دائره‌سنك خارجنده‌كی انسانلره دخی عين معامله‌ء مودتك ياپيلمسنی امر ايدر .

هيچ بر زمان تعصب ايی دكلدر. باخصوص بزم دين جليلمز كبی مقدس بر دينده اصلا تعصبدن اثر يوقدر . تعصب جهالتدن ، كور كورينه حركتدن ايلری كلير .

دينك هر بر احكامنی ، هر بر اساسنی كوزلجه بيلن ، اونك حقايق ودقايقنه بحق واقف اولان بر كيمسه‌ده تعصبدن اصلا اثر بولنمز . قرآنك ۱۰۴ نجی صحيفه‌سنده سورهٔ نسانك ۱۷۱ نجی آيتده : « لاتغلو فی دينكم » بيورلمشدر. معناسی: «دينكزده افراطه وارمايك» ديمكدر . رسالتپناه افندمز تعصبی منع ايچون :

(اياكم غلو فی الدين فانما هلك من قبلكم بالغلو فی الدين)

بيورمشلردر .

معنای شريفی : « امر دينده غلو وافراطدن حذر ايديكز ، زيرا امم سالفه‌نك هلاكی افراط دينيدن حاصل اولمشدر » (بيك بر حديث ۱۳۰ – ۳۶۰) .

رسالتپناه افندمز حضرتلری تعصب دينی‌يی افراط تعصب معناسنه اولان (غلو) ايله تعريف بيوريورلركه طوغريدر. تعصب يالكز دينده اولمز هر شيده اوله‌بيلير. هر كسك هر خصوصده بر فكر ذاتيسی اولور . فكر ذاتيسنده افراط درجه‌ده اصرار وتعند ايدنلر متعصبلردر. ايشته تعصب عين مسئله اوزرينه چوق دوشمكدن ، افراطه وارمقدن ايلری كلير . بناءً عليه پيغمبرمز افندمز

حضرتلرینك تعصبی منع ایچون «دینده افراطه وارمایه‌یكز» طرزنده‌كی امرلری نه‌قدر شایان تبجیلدر .

دینده حصوله‌كلن بوافراط ، بوتعصب دینك احكام اصلیه‌سنه عدم وقوفدن ودینی كندی دائره‌سی داخلندن خارجه چیقارمقدن ایلری كلیر . دنیانك سعادتنی قزانمق ایچون احوال وزمان ایله متغیر ومتبدل برچوق خصوصات واردر. مثلا علم ، فن ، فلسفه ، سیاست ، اداره ، تصرف ، تجارت ، صناعت زراعت ... كبی یك چوق شیلر باشلی باشنه برر مسلكدر . انسان دنیانك سعادتنه نائل اوله‌بیلمك ایچون بونلری اكتساب ایتملیدر . حالبوكه دین بونلره شامل دكلدر . اوحالده بونلر دینده یوقدر دیه بونلری قزانمغه چالیشمامق ویا بونلری‌ده دین واسطه‌سیله قزانمغه چالیشمق بیوك بر خطا ، عفو اولنمز برافراط ، تحمل اولنمز برتعصبدر . بوكبی حاللر دیناً ، شرعاً مردوددر . اوحالده نه‌یاپملی : یاپیله‌جق اك كوزل تدبیر دینی امور دنیایه قارشدیرمامقلیدر .

بیك سنه‌اول اسپانیاده بیوك بر مدنیت تأسیس ایتمش اولان اسلاملرك اك بیوك عالملرندن ، «ابن رشد» ك شو سوزلرینی جان‌قولاغیله دكلیه‌لم .

« دنیاده شیمدی‌یه قدر محو اولان ملتلرك سبب محوی هپ دینلرینی امور دنیالرینه قاریشدیرملرندن ودینده افراطه‌وارمه‌لرندن ایلری كلمشدر . دینی مقدس بر موقعه قویه‌لم ، اونی هر زمان تقدیس ایده‌لم ، فقط دنیایی قزانمق ایچون دینك دائره‌سنك خارجنده بر چوق شیلر واردركه اونلری قزانمغه چالیشه‌لم ، دینی امور دنیایه قاریشدیرمیه‌لم . اكر دینی امور دنیایه قاریشدیررسه‌ق هلاك واضمحلالمز محققدر» (فلسفهٔ ابن رشد طبع عربی)

ابن رشد اوزمان بو اساسی میدانه قویدیغی زمان قومی كندیسنی تكفیر ایتمش وكندیسنی زندانه آتمش ایدی بتون مدت عمرینی علمه ، مطالعه‌یه ، تتبعه حصر ایتمش وبیك جلده یقین آثار وتألیفات یازمش اولان ، صرف ملتنك سلامتندن باشقه هیچ بر املی بولنمیان قوجه برداهینك بوسوزلرینی دكله‌مین ، اوكا قارشی كفران نعمتده بولنان قومنك عاقبتنك نه‌یه منجر اولدیغنی شبهه‌سز هركس بیلیر . ذاتاً اولولرینك ، بویوكلرینك سوزلرینی دكله‌مین بر قوم محو اولور . ایشته اسپانیاده‌كی عربلرده بویله اولولرینك سوزلرینی دكله‌مدكلرندن دولایی محو اولمشلر ایدی .

حالبوکه اوزمان آوروپا ابن رشددن واونك کبی دها نیجه عالملردن ، نیجه فیلوسوفلردن کمالاتی تحصیل ایدرك ، اونلرك حقیقی سوزلرینی دکلیه‌رك بو کونکی ترقینك اساسنی قورمش وبالای سعادته چیقمشدر .

دینی اموره دنیایه قارشدیرسه‌رق نه ضرری وار ؟ دینك بر حدی بر دائره‌سی اولدیغنی سویلدك ، بونکله برابر برملتك برچوق عادات ملیه‌سی ، تربیهٔ اجتماعیه‌سی، طرز اداره وسیاستی واردر . حالبوکه بر ملت ایجابنده ینه منافع ملیه‌سی اقتضاسندن اوله‌رق بونلری تبدیل واکماله ویا شکل آخره ارجاعه مجبوریت حس ایدر . طبیعی بونلر امور دنیادن معدوددر . شیمدی دینك دائره‌سی غیب اوله‌رق بوامور دنیا ایله مزج ایدیلیرسه اوزمان ملت آره‌سنده دهشتلی بر تعصب حکم فرمااولور. بونکله برابر او ملتك ترقی وتجددی ایچون هر درلو واسطه‌لر محواولمش ، هردرلو قاپولر قپانمشدر . چونکه دینك دائره‌سنی غیب‌ایدن برملت کرك عادات ملیه‌سنده، کرك طرز سیاستنده نه کوریرسه هپسنی دینك بر رکنی ظن ایدر . اوحالده هر تجدده دینسزلك دیمکه مجبور قالیرکه بوصورتله تجدد ممکن اوله‌مز . حالبوکه تکمل ،

ترقی آنجق تجدد ایله اولور. زمان ایله هرشی ایی‌یه انقلاب ایدر ، زمان ایله ایی شیلر کشف اولنور ، کندیلرینه نافع اولان شیلری هر کسدن اول قبول وهضم ایده‌مین ملتلر ترقی ایده‌مزلر . دائما کریده قالیرلر . اك نهایت محو اولورلر .

ایشته دینده افراطه وارمانك ، دینی کندی دائره‌سندن خارجه چیقامانك ، دینك حدودینی غیب ایتمه‌نك دینی امور دنیایه قارشدیرمه‌نك باشلیجه ضررلری بونلردر . بن بالذات کندی اقربامدن اسکی قفه‌ده بعض متعصبلر بیلیرم که بونلردن بردانه‌سی صوبا ایجاداولندیغی زمان «کاوور ایجادیدر» دییه‌رك مدت عمرنده اوینه صوقمامش ، دیکر بریسی ایسه «سکز دانه ارسلان کبی چوجغی چیچکدن اولدیکی حالده اك صوك قالان برتك یاوروسنی بیله آشلاتمامش ! چونکه آشی کاوور ایجادی ایمش ! حالا، شکرده کمیك وار دیه یمین کیمسه‌لر کورلمکده‌در! ایشته دینك دائره‌سنی بیلمه‌مه‌نك ضررلری ، ایشته فلاکتمزك اصل سببلری .

مندرجات :

	صحیفه
مقدمه	
حریت نه‌در ؟	٥
مشروطیت نه‌در ؟	١٠
وطن نه‌در ؟	١٥
ملت نه‌در ؟	١٨
دولت نه‌در ؟	٢٠
عدالت نه‌در ؟	٢٣
مساوات نه‌در ؟	٣١
اخوت نه‌در ؟	٣٦
دنیا ایچون چالیشمق حقنده	٤٢
اتحاد عناصر	٥٧
اتحاد اسلام	٦٢
حریت دینیه وحریت وجدانیه	٦٧
دینك صلاحیت وحدودی	٧٤

سطر	صحیفه	
٨	٦	قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَى شَاكِلَتِهِ
١٢	٧	قُلْ لَا تُسْأَلُونَ عَمَّا أَجْرَمْنَا وَلَا نُسْأَلُ عَمَّا تَعْمَلُونَ
١٧	٨	مَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِأَنْفُسِهِمْ يَمْهَدُونَ
٣	١٢	وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ
٨	١٢	وَأْتَمِرُوا بَيْنَكُمْ بِمَعْرُوفٍ
١١	١٢	اَلْعِلْمُ بِئْرٌ وَالْمَشْوَرَةُ دَلْوٌ
١٤	١٢	مَا خَابَ مَنِ اسْتَخَارَ وَلَا نَدِمَ مَنِ اسْتَشَارَ وَلَا عَالَ مَنِ اقْتَصَدَ
٤	١٣	اَلْمُسْتَشَارُ مُؤْتَمَنٌ
٩	١٣	إِذَا كَانَتْ أُمَرَاؤُكُمْ خِيَارَكُمْ وَأَغْنِيَاؤُكُمْ

سطر	صحيفه	
٩	١٣	سمحاءكم وأموركم شورى بينكم فظهر الأرض خير لكم من بطنها واذا كانت أمراؤكم أشراركم وأغنياؤكم بخلاءكم وأموركم الى نساءكم فبطن الأرض خير لكم من ظهرها
٤	١٤	وأمرهم شورى
١٢	١٤	يد الله على الجماعة
١٤	١٥	حب الوطن من الايمان
٨	٢٣	يا أيها الذين آمنوا كونوا قوامين لله شهداء بالقسط ولا يجرمنكم شنآن قوم على ألا تعدلوا اعدلوا هو أقرب للتقوى
١٤	٢٤	أم حسب الذين يعملون السيئات أن

سطر	صحيفه	
١٤	٢٤	يسبقونا ساء ما يحكمون
١	٢٥	فاحكم بينهم بالقسط
٥	٢٥	وتمت كلمة ربك صدقا وعدلا
٦	٢٦	أوفوا الكيل والميزان بالقسط
١٠	٢٦	واذا قلتم فاعدلوا ولو كان ذا قربى
١	٢٧	قل أمر ربي بالقسط
٥	٢٧	وممن خلقنا أمة يهدون بالحق وبه يعدلون
١٤	٢٧	ومن يأمر بالعدل وهو على صراط مستقيم
١	٢٨	ان الله يأمر بالعدل
٥	٢٨	وزنوا بالقسطاس المستقيم

سطر	صحیفه	
٩	٢٨	فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ
١٣	٢٨	أُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمُ
١٧	٢٨	فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ
٦	٢٩	وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ
١١	٢٩	لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ
١٥	٢٩	إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ
١	٣٠	أَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ
٦	٣٠	وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ
٩	٣٠	وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ

سطر	صحیفه	
١٠	٣١	وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُخْرِيًّا
٣	٣٢	وَاللّٰهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ فَمَا الَّذِينَ فُضِّلُوا بِرَادِّي رِزْقِهِمْ عَلَى مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فِيهِ سَوَاءٌ
٣	٣٣	قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ
٨	٣٣	مَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُؤْتِيَهُ اللّٰهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ اللّٰهِ
١٥	٣٣	وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللّٰهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ

سطر	صحيفه	
١٢	٣٤	وَأَنْصِفُوا النَّاسَ مِنْ أَنْفُسِكُمْ
١٧	٣٤	لَيْسَ لِأَحَدٍ عَلَى أَحَدٍ فَضْلٌ
٢	٣٥	لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَيَعْرِفْ شَرَفَ كَبِيرِنَا
٨	٣٥	مَنْ لَا يَرْحَمْ لَا يُرْحَمْ
١١	٣٥	مَنْ تَمَثَّلَ لَهُ الرِّجَالُ قِيَامًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ
٦	٣٧	وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا مِثْلَ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ
١٤	٣٧	اِدْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةَ
٩	٣٨	وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ إِخْوَانًا

سطر	صحيفه	
٩	٣٨	عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ
١٥	٣٨	أَحِبَّ لِلنَّاسِ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ
٥	٤٠	إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ
٩	٤٠	اَلْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا
١٣	٤٠	رَأْسُ الْعَقْلِ بَعْدَ الْإِيمَانِ بِاللهِ التَّحَبُّبُ وَالتَّوَدُّدُ إِلَى النَّاسِ
١	٤٥	أَنْتُمْ أَعْلَمُ بِأَمْرِ دُنْيَاكُمْ
٨	٤٥	وَمَنْ كَانَ فِي هَذِهِ أَعْمَى فَهُوَ فِي الْآخِرَةِ أَعْمَى وَأَضَلُّ سَبِيلًا

سطر صحيفه

١٦ ٤٥ اَلدُّنْيا مَزْرَعَةُ الْآخِرَةِ

٥ ٤٦ وَاِنْ تَسْعَوْا لِسَعادَةِ هٰذِهِ الدُّنْيا فَا
للّٰهُ يَعِدُكُمُ السَّعادَةَ الْاُخْرٰى

١٣ ٤٦ لَيْسَ لِلْاِنْسانِ اِلَّا ما سَعٰى

١ ٤٧ اِحْرُثْ لِدُنْياكَ كَاَنَّكَ تَعِيشُ اَبَدًا
اِعْمَلْ لِآخِرَتِكَ كَاَنَّكَ تَمُوتُ غَدًا

٦ ٤٧ اِنَّ اللّٰهَ تَعالٰى يُحِبُّ الْمُؤْمِنَ الْمُحْتَرِفَ

١١ ٤٧ اَلتّاجِرُ الصَّدُوقُ الْاَمِينُ يُحْشَرُ مَعَ
النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدآءِ

١٠ ٤٨ اُحْرُثُوا فَاِنَّ الْحَرْثَ مُبارَكٌ

١٥ ٤٨ وَابْتَغِ فِيما آتٰيكَ اللّٰهُ الدّارَ الْآخِرَةَ وَلا

سطر صحيفه

١١ ٤٨ تَنْسَ نَصِيبَكَ فِي الدُّنْيا وَاَحْسِنْ كَما اَحْسَنَ
اللّٰهُ اِلَيْكَ وَلا تَبْغِ الْفَسادَ فِي الْاَرْضِ اِنَّ
اللّٰهَ لا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ

٦ ٤٩ يا اَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ... تَبْتَغُونَ عَرَضَ
الْحَياةِ الدُّنْيا

١١ ٤٩ ... يَرْجُونَ تِجارَةً لَنْ تَبُورَ ...

٣ ٥٠ ما اَصابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِما كَسَبَتْ اَيْدِيكُمْ

١١ ٥٠ يا اَيُّهَا النّاسُ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَلا تَغُرَّنَّكُمُ
الْحَياةُ الدُّنْيا وَلا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ

١١ ٥١ اِنَّ شَرَّ الدَّوابِّ عِنْدَ اللّٰهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ
لا يَعْقِلُونَ

سطر	صحيفه	
١٧	٥١	أَفْلَحَ مَنْ رُزِقَ لُبًّا
٥	٥٢	أَحْسِنُوا فِي هٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ
١٠	٥٢	مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ
١	٥٣	تِسْعَةُ أَعْشَارِ الرِّزْقِ فِي التِّجَارَةِ وَالْعُشْرُ فِي الْمَوَاشِي
٥	٥٣	خَيْرُكُمْ مَنْ لَمْ يَتْرُكْ آخِرَتَهُ لِدُنْيَاهُ وَلَا دُنْيَاهُ لِآخِرَتِهِ وَلَمْ يَكُنْ كَلًّا عَلَى النَّاسِ
١٤	٥٣	مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ
٧	٥٤	إِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئًا وَلٰكِنَّ النَّاسَ

سطر	صحيفه	
٧	٥٤	أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ
٢	٥٥	أَطْيَبُ الْكَسْبِ عَمَلُ الرَّجُلِ بِيَدِهِ وَكُلُّ بَيْعٍ مَبْرُورٍ
٨	٥٥	مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا
٧	٦٠	خَابَ عَبْدٌ وَخَسِرَ لَمْ يَجْعَلِ اللّٰهُ فِي قَلْبِهِ رَحْمَةً بِالْبَشَرِ
١	٦١	مَنْ آذَى ذِمِّيًّا فَأَنَا خَصْمُهُ
١٠	٦١	أَحِبَّ لِلنَّاسِ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ تَكُنْ مُسْلِمًا
٣	٦٣	وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ
٨	٦٣	وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللّٰهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ

سطر	صحيفه	
٨	٦٣	فِي الْأَرْضِ أُولٰئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ
١٦	٦٣	وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللّٰهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا
١٠	٦٤	مَنْ فَرَّقَ فَلَيْسَ مِنَّا
٣	٦٥	إِنَّ هٰذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً
١٠	٦٥	... وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ، مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيَعًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ
٥	٦٦	إِنَّ حَقًّا عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَنْ يَتَوَجَّعَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ كَمَا يَأْلَمُ الْجَسَدُ الرَّأْسَ

سطر	صحيفه	
١١	٦٦	مَا لِي أَرَاكُمْ عِزِينَ
١٢	٦٧	كَذٰلِكَ زَيَّنَّا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلَهُمْ ثُمَّ إِلَى رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ
٦	٦٩	اَلْإِسْلَامُ عَلَانِيَةٌ وَالْإِيمَانُ فِي الْقَلْبِ
١٣	٦٩	قُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيَكْفُرْ
٣	٧٠	قُلْ لَا تُسْأَلُونَ عَمَّا أَجْرَمْنَا وَلَا نُسْأَلُ عَمَّا تَعْمَلُونَ
٩	٧٠	وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ فَذَكِّرْ بِالْقُرْآنِ مَنْ يَخَافُ وَعِيدِ
١٦	٧٠	فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيْطِرٍ

سطر	صحیفه	
٥	٧١	وَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا
١٠	٧١	وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا
١٥	٧١	وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى إِلَّا تَذْكِرَةً لِمَنْ يَخْشَى
٥	٧٢	وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ
١٠	٧٢	وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ
١٥	٧٢	مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ
٥	٧٣	مَنِ اهْتَدَى فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى
٤	٧٥	لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ

سطر	صحیفه	
٧	٧٥	إِيَّاكُمْ وَالْغُلُوَّ فِي الدِّينِ فَإِنَّمَا هَلَكَ مَنْ قَبْلَكُمْ بِالْغُلُوِّ فِي الدِّينِ

علاوه و تصحیح

«٦٦» نجی صحیفه نك دردنجی سطرینه : كذا قرآنك ٤٨٣ نجی صحیفه سنده سورهٔ شورانك ١٣ نجی آیتنده : «وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ» بیورلمشدر. معناسی: «اختلاف و تفرقه یه دوشمیكز» دیمكدر. برحدیث شریفده : إِنَّ حَقًّا عَلَى الْمُؤْمِنِينَ..

٢٤ نجی صحیفه نك ١٠ نجی سطرنده سورهٔ قصص یرینه سورهٔ عنكبوت دینله جكدر

سطر
٥
١٠
١٥
٥
١٠
١٥
٥
٤

فیأتی: ۲ غروشدر

مندرجات :

مقدمه	صحیفه
حریت نه‌در ؟	۵
مشروطیت نه‌در ؟	۱۰
وطن نه‌در ؟	۱۵
ملت نه‌در ؟	۱۸
دولت نه‌در ،	۲۰
عدالت نه‌در ؟	۲۳
مساوات نه‌در ؟	۳۱
اخوت نه‌در ؟	۳۶
دنیا ایچون چالیشمق حقنده	٤۲
اتحاد عناصر	۵۷
اتحاد اسلام	٦۲
حریت دینیه وحریت وجدانیه	٦۷
دینك صلاحیت وحدودی	۷٤